

پیوست ۵

سفر ناصرالدین شاه به انگلستان

تصنیفهای انگلیسی عامه‌پسند
که به مناسبت اولین سفر ناصرالدین شاه در سال ۱۸۷۳ سروده شده

ترانهٔ اتحادیهٔ کارگران زراعتی با عنوان
«شاه»

۱

برادر کیست که در خیابان از راه می‌رسد؟ شاه است، شاه است.
کیست که از سر تا پا پوشیده از الماس است؟ شاه است، شاه است.
برویم به استقبالش، بیرسیم احوالش،
بنوازمش، از گرد راه بزدائیمش.
چه شخص شریفی، شاه است، شاه است.

۲

پادشاه جبار سرزمین برده‌ها تویی، ای شاه، ای شاه.
خواست تو قانون است که بدست خودت اجرا می‌شود،
در کشور تو کثافت و طاعون و قحطی و ویرانی اهمیتی ندارد،
مادامی که مردم به ساز تو برقصند،
و تو خودت را در لباس مزین به الماسهای رخشان و شاد بپوشانی،
ای شاه، ای شاه.

پیوست ۵

۳

شاه آمده است چیز یاد بگیرد،
 شاه آمده است ببیند مسیحیان چه می گویند،
 شاه آمده است بفهمد که علم و هنر در کشورهای متمدن
 نشانه‌های بارز عظمت يك ملت است،
 و جباریت نتیجه‌ای جز رکود و سکون ندارد.

۴

شاه نیازی ندارد زرق و برق مد را ببیند؛
 در کشور خودش به اندازه کافی زرق و برق دارد.
 اگر شاه حتماً باید توپ و تفنگ ما را ببیند،
 کشتی‌های جنگی ما را ببیند و از قدرتشان خیر بگیرد،
 لازم نیست به شاه با لاف و گراف گزارش بدهیم
 با اشک چشم به او سخن خواهیم گفت.

۵

ای شاه تلگراف ما را ببین و راه آهن ما را،
 جاده‌های ما را و شاهراه‌های ما را،
 ببین و بفهم که اگر بار دیگر در کشور قحطی شود،
 با این وسایل می‌توانی به مردم غذا برسانی،
 ای شاه، ای شاه.

۶

ای شاه، ببین چگونه تجارت ما
 گوش به فرمان قانون عرضه و تقاضا دارد،
 ای شاه، ببین در همه جا ما
 خواستار معاملات آزادیم.
 خرید و فروش غله آزاد است،
 و زمین بزودی در خدمت مردم خواهد بود، ای شاه.

۷

ای شاه، امروز آزادی را برای همه می‌خواهیم،
 بردگی و بدبختی را ای شاه نمی‌خواهیم.
 حتی زحمتکشان که تا امروز بودند فراموش،
 کاری کرده‌اند که خودشان را از زورگویی و ستمکشی نجات دهند،
 ای شاه، ای شاه.

۸

اتحادیه ملی کارگران زراعتی، ای شاه،
 وسیله‌ای است که تهیدستان با هم بدکمک آن
 زنجیرهای اسارتشان را خواهند گست،
 و به خودشان و همه اطرافیان کمک خواهند کرد،
 و هرگز آنان را در جای قبلی‌شان رها نخواهد کرد، ای شاه.

۹

برگرد بهایران بهزودی زود، ای شاه ای شاه،
 بهجای خوش‌گذرانی و تن‌آسانی، ای شاه، ای شاه،
 برو بهایرانیهای بیچاره بگو اگر می‌خواهند آزاد شوند،
 باید از دل و جان بییوندند بهم دراتحادیه کارگران
 و بردارند از سر راه همه موانع را، حتی اگر تو باشی، ای شاه، ای شاه.

تصنیف مردم‌پسند که توسط بریسی*وین خوانده می‌شد

آیا شاه را دیده‌اید؟

۱

بینید بچه‌ها مردی را که از تهران آمده است،
 با عزم جزم آمده است غوغا کند، در این دوران شوری پیا کند،
 پس وقتی بچه‌های کوچک به من زل می‌زنند و می‌گویند:
 «می‌خواهیم بدانیم توجه‌هستی، توکه به گای*فاکس در آسمان می‌مانی»،
 من می‌گویم: «بچه‌ها، من شاهم!»

برگردان

آیا شاه را دیده‌اید بچه‌ها، آیا شاه را دیده‌اید؟
 آستر کنش بچه‌ها، اسکناسهای پنج لیره‌ای است، بگید ماشالا!
 از نوک سر تا کمر، پوشیده از الماس بدلی است و مثل ستاره می‌درخشد.
 نمی‌دانید بچه‌ها، شاه بودن چه کیفی دارد!

۴

مثل موج از کانال مانش گذشتم،
 دکنه‌های لباسم برق می‌زد،
 حالم چندان خوش نبود،
 ولی همه گفتند به به!
 از کشتی که آمدم پایین،
 ولیعهد شما گفت: «چه دریانورد کار کشته‌ای!»
 من سرم را قدری تکان دادم چون در دریا من فقط شاهم!
 برگردان
 آیا شاه را دیده‌اید بچه‌ها، آیا شاه را دیده‌اید الخ

۳

درضیافت رسمی در حضور ولیعهد
 وقتی نشستیم سر میز،
 من دستم را دراز کردم توی بشقاب او
 و اشتباهاً لیوانش را برداشتم.
 ولیعهد بلند شد و زل زد به من
 و گفت: به راستی، حضرت اعلی!
 من فقط لبخند زدم و گفتم: «والاحضرت،
 شما با شاه شام می‌خورید.»

برگردان

۴

من عاشق آب‌نبات چوبی و نقلهای شما هستم،
 عاشق بستنی قیفی‌هاتون هم هستم،
 اما راستی راستی عاشق رقاصه‌های باله هستم
 میدونید خیلی - چچوری بگم - مایند!
 همه‌شون میگن حاضرند با من بیان به ایران،
 به شرطی که ما مانشون هم بیاد -
 ولی بدون شك این شرط
 برای شاه لطفی نداره!

برگردان

○

ملکه را دیدم، ولیعهد، شهردار لندن،
 میدان لستر، ناوگان باعظمت،
 ولی از همه بیشتر از موزه خیابان *بیکر خوشم اومد.
 اونجا پسر بچه‌ای گفت:
 «بابا، بابا، اون یکی چقدر قشنگه!
 هرچند که تو کتابچه راهنما نمره‌اش نیست.»
 بچه فکر کرده بود شاه مجسمه مومی‌یه!
 برگردان

آخرین بند

باز برمی‌گردم به تهران، خداحافظ.
 جایی که زندگی مردها خیلی آرومه،
 و زندگی زنها، ولی صبر کنید يك نقشه!
 سال دیگه، زنده‌ام رو با خودم میارم اینجا،
 می‌بخشون به شهردارهای ولایات،
 پراکنده شون می‌کنم در سرتاسر کشور،
 بعد چادر می‌زنم در میدانهای *وست‌اند،
 و شروع می‌کنم به‌خوش‌گذرونی، درست مثل يك شاه!
 برگردان

منابع و مراجع

نشانه‌های اختصاری

BL	British Library
BO	Bodleian Library, Oxford
CU	Cambridge University Library
HH	Hatfield House
IO	India Office Library and Records
LU	University of London
MT	St. Michael's College, Tenbury
NLW	National Library of Wales
PRO	Public Record Office, Kew
RA	Royal Archives, Windsor Castle
SA	St. Antony's College, Oxford

کتابهای مرجع

- AITCHISON, C.W. (ed.), *A Collection of Treaties, Engagements and Sanads Relating to India and Neighbouring Countries*, Vol. XIII, Calcutta 1933.
- *BAMDAD, Mehdi, *Tarikh-i Rejal-i Iran*. (Dictionary of National Biography of Iran 1700-1960), 6 vols, Tehran 1966-72.
- BUCKLAND, C.E., *Dictionary of Indian Biography*, London 1906.
- Dictionary of National Biography.*
- Encyclopaedia of Islam.*
- Foreign Office Lists.*
- *STOREY, C.A., *Persian Literature: A Bio-Bibliographical Survey*, 2 vols, London 1927-53.

‡ آثار فارسی یا ترجمه شده به فارسی

— «شرح حال رجال ایران در قرون ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ هجری»، تألیف مهدی بامداد. ج ۶. انتشارات زوار، چند چاپ.

— آنچه از این کتاب تاکنون به فارسی منتشر شده به شرح زیر است: «ادبیات فارسی بر مبنای تألیف استوری»،

ترجمه از انگلیسی به روسی: یو. ا. برگل؛ ترجمه از روسی به فارسی: یحیی آیین پور، سیروس ایزدی، کریم کشاورز؛ ویراسته احمد منزوی. ۲ ج. مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۲.

چند کتاب درباره تاریخ قاجاریه

BAKHASH, Shaul, *Iran: Monarchy, Bureaucracy and Reform under the Qajars*, London 1978.

*CURZON, G.N., *Persia and the Persian Question*, 2 vols, London 1892.

*FASA'I, Hasan, *History of Persia under Qajar Rule*, trans. M. Busse, New York 1972.

*KAZEMZADEH, Firuz, *Russia and Britain in Persia 1864-1914*, Yale 1968.

KELLY, J.B., *Britain and the Persian Gulf*, Oxford 1968.

LORIMER, J.G., *Gazetteer of the Persian Gulf, Oman and Central Asia*, Vol. 1, Calcutta 1915.

*MAHMUD, Mahmud, *Tarikh-i Ravabet-i Siyasi-yi Iran va Inglis dar Garn-i Nuzdahom-i Miladi* (History of Anglo-Persian Political Relations during the Nineteenth Century), Tehran 1958.

RAWLINSON, Henry, *England and Persia in the East*, London 1875.

*SYKES, P.M., *A History of Persia*, 2 vols, 2nd edn, London 1921.

*WATSON. R.C., *A History of Persia*, London 1866.

YAPP, M.E., *Strategies of British India*, Oxford 1980.

✦ آثار فارسی یا ترجمه شده به فارسی

— «ایران و قضیه ایران»، تألیف جرج ن. کرزن، ترجمه غ. وحید مازندرانی. ۲ ج. بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۹.

— «فارسنامه ناصری»، تألیف میرزا حسن فسایی شیرازی، ۲ ج. تهران، ۱۳۱۳ هـ. ق؛ چ افست، سنایی، ۱۳۴۰ ش.

— «روس و انگلیس در ایران: ۱۹۱۴-۱۸۶۴»، تألیف فیروز کاظم زاده، ترجمه دکتر منوچهر امیری. شرکت سهامی کتابهای جیبی، ۱۳۵۴.

— «تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس در قرن ۱۹ میلادی»، تألیف محمود محمود. ۸ ج. اقبال، چند چاپ.

— «تاریخ ایران»، نوشته ژنرال سر پرسی سایکس، ترجمه محمد تقی فخر داعی گیلانی. تهران، ۱۳۲۳ به بعد، چند چاپ.

— «تاریخ قاجار: از ابتدای قرن نوزدهم تا سال ۱۸۵۸ میلادی»، نوشته رابرت گرنث واتسن، ترجمه عباسقلی آذری. تهران، ۱۳۴۰.

اولین ایلیچی ایران در انگلستان

فصل اول
منابع اصلی
منتشر نشده

IO, East India Company Court Minutes.

منتشر شده

Calendar of State Papers. Colonial Series. East Indies (1513-1634), 5 vols, London 1862-92.

Cartwright, John, *The Preacher's Travels*, London 1611.

Chew, S.C., *The Crescent and the Rose*, New York 1965.

A Chronicle of the Carmelites in Persia, 2 vols, London 1939.

Davies, D.W., *Elizabethans Errant*. Ithaca, New York, 1967.

Ferrier, R.W., "The European Diplomacy of Shah Abbas I and the first Persian Embassy to England," *Iran: Journal of the British Institute of Persian Studies*, Vol. XI, London 1973.

Finett, John, *Finetti Philoxensis; Some Choice Observations Touching the Reception and Precedence, the Treatment and Audience, the Punctillios and Contests of Forren Ambassadors in England*, London 1656.

Foster, William, *John Company*, London 1926.

Herbert, Thomas, *Relation of Some Yeares Travail*, ed. W. Foster, London 1928.

Nixon, Anthony, *The Three English Brothers*, London 1607.

Ouseley, Gore, *Persian Recreations or Oriental Studies by Philoxenus Secundus*, London 1812.

Penrose, Boris, *The Sherleian Odyssey*, Taunton 1938.

Ross, E.D., *Sir Anthony Sherley and his Persian Adventures*, London 1933.

*Sherley, Anthony, *His Relation of his Travels into Persia*, London 1613.

Shirley, E.P., *The Sherley Brothers*, Chiswick 1848.

Stevens, Roger, "Robert Sherley; the Unanswered Questions," *Iran: Journal of the British Institute of Persian Studies*, Vol. XVII, London 1979.

Stodart, Robert, *The Journal of Robert Stodart*, ed. E.D. Ross, London 1935.

* آثار ترجمه شده به فارسی

— «سفرنامه شرلی»، نوشته سر آنتوان و روبرت شرلی، ترجمه لوانس، تهران، ۱۳۳۰ ه. ق؛ چاپ جدید هم دارد.

ارجاعات

1. Quoted by Ross, p. 95.
2. *A Chronicle of the Carmelites in Persia*, Vol. I, p. 143.
3. Quoted by E.P. Shirley, p. 61.
4. Finett, p. 136.
5. East India Company Court Minutes, B/10, p. 58.
6. Finett, p. 173.
7. *ibid.*, p. 174.
8. *ibid.*, p. 176.
9. *ibid.*
10. *ibid.*, p. 177.
11. Quoted by Ferrier, p. 86.
12. East India Company Court Minutes, B/11, p. 451.
13. Quoted by Penrose, p. 225.
14. Quoted by Stevens, p. 116.

فصل دوم چگونگی یک ایرانی نمایندگی انگلستان را بر عهده گرفت
منابع اصلی
منتشر نشده

- IO: Boards Collections; Bombay Proceedings; Factory Records (Persia and Persian Gulf); Home Series (Misc.); Political and Secret Department.
- LU, Shadman, S.F., "The Relations of Britain and Persia 1800-15," Doctoral thesis, 1939.
- NLW, Kentchurch Court papers.

منتشر شده

- Ingram, Edward, *Commitment to Empire: Prophecies of the Great Game in Asia 1797-1800*, Oxford 1981.
- Kaye, J.W., *The Life and Correspondence of Major-General Sir John Malcolm, GCB*, 2 vols, London 1856.
- Shadman, S.F., "A Review of Anglo-Persian relations 1798-1815," *Proceedings of the Iran Society*, Vol.11, Pt 6, 1943.
- *Stewart, Charles (trans.), *Travels of Mirza Abu Taleb Khan in Asia, Africa and Europe*, 2 vols, London 1810.
- Wellesley, Marquess, *A Selection from the Despatches, Treaties and other Papers of the Marquess Wellesley KG during his Government of India*, ed. S.J. Owen, Oxford 1877.

Wellesley, Marquess, *The Despatches, Minutes and Correspondence of the Marquess Wellesley KG during his Administration in India*, 5 vols, ed. M. Martin, London 1836.

* آثار فارسی

— «مسیر طالبی یا سفرنامه میرزا ابوطالب خان»، به کوشش حسین خدیوچم. شرکت سهامی کتابهای جیبی، ۱۳۵۲. تجدید چاپ هم شده است.

ارجاعات

1. IO, P380/73, Mehdi Ali Khan to Duncan, Bushire 2 November 1798.
2. *ibid.*, Hankey Smith to Duncan, Bushire 1 November 1798.
3. *ibid.*, Sheikh Naser to Duncan, Bushire 5 November 1798.
4. *ibid.*, Hankey Smith to Duncan, Bushire 5 November 1798.
5. *ibid.*, Mehdi Ali Khan to Duncan, Bushire 2 November 1798.
6. *ibid.*, Bombay Board Resolution, 23 November 1798.
7. IO, P380/75, Sheikh Naser to Duncan, Bushire 10 January 1799.
8. IO, P380/71, Duncan to Mehdi Ali Khan, Bombay 3 September 1798.
9. IO, G29/38, Duncan to Secret Committee, 3 November 1798.
10. IO, P380/71, Duncan to Shah, Bombay September 1798.
11. Wellesley, *The Despatches, Minutes and Correspondence etc.*, Vol. I, p. 286.
12. IO, P380/72, Duncan to Governor-General, Bombay 29 October 1798.
13. IO, P.380/73, Duncan to Shah, Bombay 1 November 1798.
14. IO, P380/75, Mehdi Ali Khan to Ibrahim Khan and Shah, Bushire 4 December 1798.
15. *ibid.*, Mehdi Ali Khan to Duncan, Bushire 10 January 1799.
16. Wellesley, *op. cit.*, Vol. I, p. 428.
17. IO, G29/25, Duncan to Mehdi Ali Khan, Bombay 18 July 1799.
18. IO, P381/3, Shah to Mehdi Ali Khan, Tehran February (?) 1799.
19. IO, P381/7, Mehdi Ali Khan to Duncan, Shiraz 21 September 1799.
20. *ibid.*, Duncan to Mehdi Ali Khan, Bombay 20 November 1799.
21. IO, P381/15, Mehdi Ali Khan to Malcolm, Bushire May 1800.
22. IO, G29/26, Mehdi Ali Khan to Malcolm, Bushire May 1800.
23. *ibid.*, Malcolm to Governor-General, Bushire 6 May 1800.
24. IO, P382/10, Duncan Memorandum, Bombay 9 December 1805.
25. Wellesley, *op. cit.*, Vol. II, pp. 110–11.
26. Wellesley, *A Selection from the Despatches, Treaties and other Papers*, p. 609.
27. IO, P381/15, Mehdi Ali Khan's Claim of Disbursements, Bushire May 1800.
28. IO, G29/26, Mehdi Ali Khan to Malcolm, Bushire May 1800.
29. IO, P381/17, Mehdi Ali Khan to Duncan, Bushire 23 August 1800.

30. Lorimer (see page 235), Vol. I, p. 187.
 31. *ibid.*
 32. Rawlinson (see page 236), p. 7n.

«یک فاجعه دهشتناک، پیش‌بینی نشده و چاره‌ناپذیر»

فصل سوم

منابع اصلی

منتشر نشده

IO: Boards Collections; Bombay Proceedings, Factory Records (Persia and Persian Gulf); Fort St. George Records; Home Series (Misc.), Political and Secret Department.

LU, Shadman, S.F., "The Relations of Britain and Persia 1800-15."

NLW, Kentchurch Court papers.

منتشر شده

The Asiatic Annual Register, London 1802-4.

Brydges, Harford Jones, *An Account of the Transactions of His Majesty's Mission to the Court of Persia in the Years 1807-11*, London 1834.

Castlereagh, Viscount, *Correspondence, Despatches and other Papers of Viscount Castlereagh*, Second Series, Vol. V, ed. Marquess of Londonderry, London 1851.

Hickey, William, *Memoirs of William Hickey*, 4 vols, ed. Alfred Spencer, London 1925.

Kaye, J.W., *The Life and Correspondence of Major-General Sir John Malcolm GCB*, 2 vols, London 1856.

* Stewart, Charles (trans.), *Travels of Mirza Abu Taleb Khan in Asia, Africa and Europe*, 2 vols, London 1810.

Wellesley, Marquess, *The Despatches, Minutes and Correspondence of the Marquess Wellesley during his Administration in India*, 5 vols, ed. M. Martin, London 1836.

* آثار فارسی

— «مسیر طالبی» به شرح فوق.

ارجاعات

1. IO, P382/10, Minute by Duncan, Bombay 9 December 1805.
 2. *Asiatic Annual Register*, 1802, Chronicle, p. 149.
 3. *ibid.*

4. *ibid.*, p. 150.
5. IO, P382/10, Hajji Khalil to Duncan, Bombay 8 July 1802.
6. Quoted by Kaye, Vol. I, p. 179.
7. IO, P382/10, Mehdi Ali Khan to Duncan, Bushire 12 October 1802.
8. *ibid.*, Bruce to Duncan, Bushire 12 October 1802.
9. *ibid.*, Minute by Duncan, Bombay 9 December 1805.
10. *ibid.*
11. *Asiatic Annual Register*, 1802, Chronicle, p. 151.
12. *ibid.*, pp. 165-7.
13. IO, F4/158, Coll. 2762, Wellesley to Clive, Calcutta 31 August 1802.
14. Wellesley, Vol. II, p. 668.
15. IO, F4/160, Coll. 2791, Malcolm to Secret Committee, Bombay 16 November 1802.
16. IO, G29/29, Malcolm to Lovett, Bombay 16 November 1802.
17. Wellesley, Vol. V, Supplement - Persia, p. 92.
18. IO, Home Series (Misc.) 81, India Board Memorandum, 2 February 1822.
19. IO, G29/28, Manesty to Wellesley, Basra 29 December 1803.
20. IO, G29/28, Manesty to Wellesley, Bushire 2 February 1804.

سفیری که مقدمش گرامی نبود

فصل چهارم
منابع اصلی
منتشر نشده

- BL, Add. MSS. 33843 (James Morier Journal).
 BL, Add. MSS. 41768 (Jones Brydges papers).
 IO, Boards Collections; Bombay Proceedings, Factory Records (Persia and Persian Gulf); Political and Secret Department.
 LU, Shadman, S.F., "The Relations of Britain and Persia 1800-15."
 MT, Gore Ouseley diaries.
 NLW, Kentchurch Court papers.
 PRO, F060/118.

منتشر شده

- The Asiatic Annual Register*, 1806 and 1807.
 Brydges, Harford Jones, *An Account of the Transactions of His Majesty's Mission to the Court of Persia in the years 1807-11*, London 1834.
 Castlereagh, Viscount, *Correspondence, Despatches and other Papers of Viscount*

Castlereagh, Second Series, Vol. V, ed. Marquess of Londonderry, London 1851.

Morier, James, *A Journey through Persia, Armenia and Asia Minor to Constantinople in the Years 1808 and 1809*, London 1812.

ارجاعات

1. Brydges, p. 33.
2. *ibid.*
3. IO, F4/205, Coll. 4604, Governor-General's Minute, Calcutta 9 October 1806.
4. *Memoirs of William Hickey*, ed. A. Spencer, London 1925, Vol. II, p. 362.
5. NLW, Kentchurch Court papers 7996, Pasley to Jones, Bushire 24 December 1802.
6. IO, P382/8, Bruce to Duncan, Bushire 1 September 1802.
7. *ibid.*, Bruce to Awanoos, Bushire 19 July 1805.
8. *ibid.*, Duncan to Cornwallis, Bombay 11 October 1805.
9. *ibid.*, Memorandum concerning the Persian Ambassador, Bombay 3 October 1805.
10. *ibid.*
11. *The Asiatic Annual Register*, 1806, Bombay occurrences for November 1805, p. 94.
12. IO, P382/11.
13. IO, L/PS/5/323, Duncan to East India Company, Bombay 27 December 1805.
14. IO, F4/205, Coll. 4604, Secret Committee to East India Company, Calcutta 1 September 1806.
15. *ibid.*
16. *ibid.*, Governor-General to East India Company, Calcutta 6 May 1806.
17. *ibid.*, Muhammad Nabi Khan to Governor-General, Calcutta 1 September 1806.
18. *ibid.*, Governor-General's Minute, Calcutta 9 October 1806.
19. *ibid.*, Secret Committee to East India Company, Calcutta 12 November 1806.
20. *ibid.*, Governor-General to Shah, Calcutta 10 January 1807.
21. LU, Shadman, p. 173.

دو ایرانی ساکن هند

فصل پنجم

منابع اصلی

منتشر نشده

Digby, Simon, Paper contributed to University of Pennsylvania's Colloquium on the Muslim World in the 18th century, July 1971.

IO, Bombay Proceedings, P381/7.

منتشر شده

The Asiatic Annual Register, 1803 and 1804.

*Abdul Latif Khan, *Tuhfat al-Alam* (Covenant of the World), Bombay 1847.

Farman Farmaian, H., "The Forces of Modernisation in Nineteenth Century Iran," *Beginnings of Modernisation in the Middle East*, ed. W. Polk and R.L. Chambers, Chicago 1968.

*Stewart, Charles (trans.), *Travels of Mirza Abu Taleb Khan in Asia, Africa and Europe*, 3 vols, London 1814 (2nd edn).

* آثار فارسی

— «تحفة العالم و ذیل التحفه»، تألیف میرعبداللطیف خان شوشتری. چاپهای سنگی مختلف در حیدرآباد و بمبئی. ج. حروفی: به کوشش صمد موحد. تهران، انتشارات طهوری، ۱۳۶۳.

— «مسیر طالبی» به شرح فوق.

ارجاعات

1. *The Asiatic Annual Register*, 1803, Bombay occurrences for September 1802, p. 37.
2. *ibid.*, 1804, Bombay occurrences for October 1803, p. 73.
3. Stewart, Vol. I, p. xi.
- *4. Abdul Latif, p. 293.
- *5. *ibid.*, p. 292.
- *6. *ibid.*, p. 316.
- *7. *ibid.*, pp. 315–16.
- *8. *ibid.*, pp. 317–18.
- *9. Stewart, Vol. II, p. 51.
- *10. *ibid.*, p. 55.
- *11. *ibid.*

- * 12. *ibid.*, pp. 101-2.
- * 13. *ibid.*, pp. 103-4.
- * 14. *ibid.*, p. 31.
- * 15. *ibid.*, p. 35.
- * 16. *ibid.*, Vol. I, p.3.
- * 17. *ibid.*, Vol. II, p. 122.
- * 18. *ibid.*, p. 118.
- * 19. *ibid.*, p. 7.
- * 20. *ibid.*, Vol. I, p. 255.
- * 21. *ibid.*, p. 274.
- * 22. *ibid.*, p. 198.
- * 23. *ibid.*, p. 218.
- * 24. *ibid.*, p. 52.
- * 25. *ibid.*, p. 165.
- * 26. *ibid.*, Vol. II, pp. 128-53.
- * 27. *ibid.*, pp. 160-5.

* ارجاعات مترجم به متون فارسی

- ۱) «تحفة العالم»، چاپ حروفی، ص ۲۵۹.
- ۲) همان، ص ۲۵۹.
- ۳) همان، ص ۲۷۶.
- ۴) همان، ص ۲۷۶.
- ۵) همان، ص ۲۷۷.
- ۶) «مسیر طالبی»، ص ۲۴۱.
- ۷) همان، ص ۲۴۲.
- ۸) همان.
- ۹) همان، ص ۲۷۷.
- ۱۰) همان، ص ۲۷۸.
- ۱۱) همان، ص ۲۳۱.
- ۱۲) همان، ص ۲۳۲.
- ۱۳) همان، ص ۴.
- ۱۴) بازگردانده شده به فارسی در یافت نشر مؤلف.
- ۱۵) همان، ص ۲۷۶.
- ۱۶) همان، ص ۲۱۲.
- ۱۷) همان، ص ۱۷۳.
- ۱۸) همان، ص ۱۸۳.
- ۱۹) بازگردانده شده به فارسی در یافت نشر مؤلف.

- (۲۳) همان، ص ۱۲۸.
 (۲۴) همان، ص ۲۱.
 (۲۵) همان، ص ۸۰.
 (۲۶) همان، صص ۲۶۵ تا ۲۷۴.
 (۲۷) همان، صص ۲۶۳، ۲۶۴.

سفیر فوق العاده

فصل ششم

منابع اصلی

منتشر نشده

- BL, Add. MSS. 41768 (Jones Brydges papers).
 * BL, Add. MSS. 23546 (Mirza Abul Hasan's *Hayrat Nameh*: a summary only); use has also been made of a MS. in private hands).
 BL, Add. MSS. 33839-44 (James Morier Journals): also Morier papers in the possession of Dr. Alice Cunnack).
 BL, Add. MSS. 37285 (1st Marquess of Wellesley papers).
 IO, Political and Secret Department.
 LU, Shadiman, S.F., "The Relations of Britain and Persia 1800-15."
 MT, Gore Ouseley diaries.
 NLW, Kentchurch Court papers.
 PRO, F060, FO248, FO95/8/6.

* آثار فارسی

— «حیرت نامه: سفرنامه ابوالحسن ایلیچی به لندن»، به کوشش حسن مرسل وند. رسا، ۱۳۶۴.

منتشر شده

- Brydges, Harford Jones, *An Account of the Transactions of His Majesty's Mission to the Court of Persia*, London 1834.
 Castlereagh, Viscount, *Correspondence, Despatches and other Papers of Viscount Castlereagh*, Third Series, Vol. IV, ed. Marquess of Londonderry, London 1853.
 Fowler, George, *Three Years in Persia*, 2 vols, London 1841.
 Gail, Marzieh, *Persia and the Victorians*. London 1951.
 Kay, John, *A Series of Original Portraits and Caricature Etchings*, 2 vols, Edinburgh 1838.
The London Literary Gazette and Journal of Belles Lettres, etc., No. 120, 8 May 1819.

- Millard, C.W., "A Diplomatic Portrait," *Apollo*, London, February 1967.
- Morier, James, *A Journey through Persia, Armenia and Asia Minor to Constantinople in the Years 1808 and 1809*, London 1812.
- Morier, James, *A Second Journey through Persia, etc.*, London 1818.
- *Morier, James, *The Adventures of Hajji Baba of Ispahan*, London 1824.
- *Morier, James, *The Adventures of Hajji Baba of Ispahan in England*, 2 vols, London 1828.
- Ouseley, Gore, *Persian Recreations or Oriental Stories by Philoxenus Secundus*, London 1812.
- Ouseley, William, *Travels in Various Countries of the East, More Particularly Persia*, 3 vols, London 1819.
- Porter, R. Ker, *Travels in Georgia, Persia, etc.*, 2 vols, London 1821.
- Rådstock, Lord, "A Slight Sketch of the Character, Person etc., of Abul Hassen, Envoy Extraordinary from the King of Persia to the Court of Great Britain in the years 1809 and 1810," *The Gentlemen's Magazine and Historical Chronicle*, Vol. XC, February 1820.
- *Ra'in, Isma'il, *Mirza Abul Hasan Khan Elchi*, Tehran 1979.
- Stuart, Charles, *Journal of a Residence in Northern Persia and the Adjacent Provinces of Turkey*, London 1854.

* آثار فارسی یا ترجمه شده به فارسی

- «حاجی بابای اصفهانی»، اثر جیمز موریه، ترجمه میرزا حبیب اصفهانی. چاپهای مختلف در کلکته و تهران. تازه‌ترین چاپ به کوشش دکتر یوسف رحیم‌لو، تبریز، ۱۳۵۱.
- «حاجی بابا در لندن»، اثر جیمز موریه، ترجمه اسدالله طاهری. بمبئی، ۱۳۲۵. ق: تهران، ۳، ۱۳۲۱ ش.
- «میرزا ابوالحسن ایلچی»، نوشته اسماعیل رائین. جاویدان، ۱۳۵۷.

ارجاعات

1. *The Gentlemen's Magazine*, Vol. XC, February 1820. Lord Radstock's article was originally written and printed for private circulation in 1810.
2. Morier, *A Journey through Persia, etc.*, p. 365.
3. NLW, Kentchurch Court papers 9571, Morier to Harford Jones, London 17 December 1809.
4. *ibid.*, 9573, Morier to Harford Jones, London 12 January 1810.
5. Aspinall, A. (ed.), *The Later Correspondence of George III*, Cambridge 1970, Vol. V, pp. 468-9.
6. Lamb, Charles, *The Selected Letters*, ed. T.S. Matthews, London 1956, p. 109.
7. NLW, Kentchurch Court papers, 9574, Morier to Harford Jones, London 27 January 1810.
8. *ibid.*, 9576, London 10 March 1810.

9. Minto, Countess of (ed.), *Lord Minto in India*, London 1880, p. 137.
10. Fraser, J.B., *Narrative of a Journey into Khorasan in the Years 1821 and 1822*, London 1825, p. 151.
- *11. Abul Hasan MSS., 7 February 1810.
- *12. *ibid.*, 11 March 1810.
13. Minto, *op. cit.*
14. *The Statesman*, 25 January 1810.
15. *The Morning Post*, 1 June 1810.
16. *The Times*, 15 December 1809; *The Morning Chronicle*, 14 December 1809.
17. PRO, F060/4.
18. BL, Add. MSS. 33839.
19. NLW, Kentchurch Court papers 5582, Rankin to Harford Jones, London, undated.
20. *ibid.*, 8584C, Wellesley to Mirza Shafi, London March (?) 1810.
21. IO, L/PS/3/3, Ouseley to Grant, London 28 May 1810.
22. PRO, F060/118, Grant to Abul Hasan, London 7 July 1810.
23. IO, L/PS/3/3, Dundas to Mirza Shafi, London 29 June 1810.
24. PRO, F060/11, Abul Hasan to Castlereagh, St. Petersburg 6 June 1816.
25. Castlereagh, Vol. IV, p. 113, Planta to Castlereagh, London 19 March 1819.
26. PRO, F060/15, Morier to Planta, London 11 May 1819.
27. Greville, C.C.F., *The Greville Memoirs*, ed. H. Reeve, London 1888, Vol. I, p. 22.
28. Blake, Alice E. *An Irish Beauty of the Regency*, London 1911, p. 330.
29. Kay, Vol. II, p. 304.
30. PRO; FO248/47, Record of Castlereagh's first meeting with Abul Hasan, London 20 June 1819.
31. *ibid.*
32. *ibid.*, Record of Castlereagh's second meeting with Abul Hasan, 26 July 1819.
33. PRO, F060/24, Willock to Amherst, Tehran 5 November 1824.
34. Fraser, *op. cit.*, p. 152.
35. F.M. (McNeill), *Memoir of the Rt. Hon. Sir John McNeill and His Second Wife*, London 1910, p. 257.
36. Holmes, W.R., *Sketches on the Shores of the Caspian*, London 1845, p. 366.
- *37. Abul Hasan MSS., 12 December 1809.
- *38. *ibid.*, 1 December 1809.
- *39. *ibid.*, 10 February 1810.
- *40. Fraser, J.B., *A Winter's Journey from Constantinople to Tehran*, London 1838, Vol. II, p. 3.
41. Morier, *The Adventures of Hajji Baba of Ispahan in England*, pp. xvii-xix.

* ارجاعات فارسی

- (۱۱) «حیرت‌نامه»، صص ۱۹۴ و ۱۹۵.
- (۱۲) بازگردانده شده به فارسی.
- (۳۷) بازگردانده شده به فارسی.
- (۳۸) بازگردانده شده به فارسی.
- (۳۹) بازگردانده شده به فارسی. اصل عبارت که مترجم بعد از چاپ متن در «حیرت‌نامه» یافت چنین است: «اگرچه فیض آن فکر به نتیجه ایشان بعد از سیصد سال رسد».
- (۴۰) «سفرنامه فریزر معروف به سفر زمستانی»، نوشته جیمز بیلی فریزر، ترجمه دکتر منوچهر امیری. توس، ۱۳۶۵. ترجمه عبارت نقل شده از مترجم کتاب حاضر است.

اولین محصلین

فصل هفتم

منابع اصلی

منتشر نشده

IO, Political and Secret Department.
 NLW, Kentchurch Court papers.
 PRO, FO60, FO248.
 SA, M.D. Anckettill MSS, "Strange Destiny. The Rediscovery of Sir Robert Ke
 Porter."

منتشر شده

- Brydges, Harford Jones, *An Account of the Transactions of His Majesty's Mission, etc*
 London 1834.
- Farman Farmaian, H., "The Forces of Modernisation in Nineteenth Century Iran,"
Beginnings of Modernisation in the Middle East, ed. W.R. Polk and R.L
 Chambers, Chicago 1968.
- Hairi, A.H., "European and Asian Influences on the Persian Revolution of 1906,"
Asian Affairs, Vol. 62, London 1975.
- Holmes, W.R., *Sketches on the Shores of the Caspian*, London 1845.
- Journal of the Royal Asiatic Society*, Vol. X, London 1839.
- Lumsden, T, *A Journey from Merut in India to London During the Years 1819 to 1820*
 London 1822.
- Mignam, R., *A Winter Journey through Russia, the Caucasian Alps and Georgia into*
Koordistaun, 2 vols, London 1839.
- *Minovi, M., "'Avvalin Karavan-i Ma'refat'" (The First Caravan of Knowledge)
Yagma, Vol. VI, Tehran 1953.

- Porter, R. Ker., *Travels in Georgia, Persia, Armenia, Ancient Babylonia 1817-1820*, 2 vols, London 1821.
- * Saleh, Mirza, *Safar Nameh-yi Mirza Saleh-i Shirazi* (Travel Diary of Mirza Saleh Shirazi), ed. M. Shahristani, Tehran 1968.
- Schwartz, Benjamin (ed.), *Charles and Edward Burgess. Letters from Persia 1828-55*, New York 1942.

* آثار فارسی

- «اولین کاروان معرفت»، نوشته مجتبی مینوی، در «یغما»، دوره ششم، ۱۳۳۲.
- سومین و بهترین چاپ کتاب این است: «مجموعه سفرنامه های میرزا صالح شیرازی»، به کوشش غلامحسین میرزا صالح. نشر تاریخ ایران، ۱۳۶۴.

ارجاعات

1. PRO, FO60/5, Jones to Castlereagh, Boulton 20 April 1812.
2. *ibid.*
3. Brydges, p. 467.
4. PRO, FO60/5, Jones to Castlereagh, Boulton 20 April 1812.
5. PRO, FO60/5, Jones to Knowles, 11 November 1811.
6. NLW, Kentchurch Court papers 9009, Sutherland to Jones, London 21 February 1812.
7. PRO, FO60/5, Sutherland to Cooke, London 16 July 1812.
8. PRO, FO60/8, Castlereagh to Ouseley, London 5 April 1813.
9. PRO, FO60/9, Hajji Baba to Cooke, London 12 May 1814.
10. PRO, FO60/8, Sutherland to Cooke, London 6 April 1813.
11. PRO, FO60/11, D'Arcy to Cooke, London 31 January 1816.
12. *ibid.*, D'Arcy to Cooke, London 11 March 1816.
13. *ibid.*, D'Arcy to Cooke, London 23 March 1816.
14. *ibid.*, Petition to Castlereagh, Croydon November 1816.
15. PRO, FO60/127, Bell to Addington, Manchester 3 June 1846.
16. PRO, FO60/19, D'Arcy to Planta, London 24 April 1820.
17. *ibid.*
18. PRO, FO60/15, Hajji Baba to Planta, Gravesend 23 July 1819.
19. *ibid.*, Ja'far Husayni to Planta, 14 July 1819.
20. PRO, FO248/47, Castlereagh to Willock, London 28 April 1820.
21. Stuart, Charles, *Journal of a Residence in Northern Persia and the Adjacent Provinces of Turkey*, London 1854, p. 169.
22. PRO, FO60/127, Bell to Addington, Manchester 3 June 1846.
23. PRO, FO60/21, Mirza Saleh to Malcolm, London November 1822.
24. *ibid.*, Canning to Wynn, London 19 December 1822.
25. PRO, FO60/20, Willock to Planta, Tabriz 10 July 1821.

26. IO, L/PS/9/81, Willock to Castlereagh, Tehran 1 April 1822.
27. *ibid.*
28. PRO, FO60/21, Canning to Wynn, London 19 December 1822.
29. PRO, FO60/23, Mirza Saleh to Canning, Paris 30 January 1823.
30. *ibid.*, Canning to Sadr-i A'zam, London 20 August 1823.
31. *ibid.*, Mirza Saleh to Planta, London 31 May 1823.
32. Holmes, p. 14.

قصه سه شاهزاده

فصل هشتم
منابع اصلی
منتشر نشده

IO, Political and Secret Department.
PRO, FO60, FO248.
Royal Archives, Windsor.

منتشر شده

Fraser, J.B., *Narrative of the Residence of the Persian Princes in London in 1835 and 1836*,
2 vols, London 1838.

Kayat, A.Y., *A Voice from the Lebanon*, London 1847.

*Najaf Koolee Meerza, *Journal of a Residence in England*, trans. A. Kayat, 2 vols,
London, 1839.

Waterfield, Gordon, *Layard of Nineveh*, London 1963.

* آثار فارسی

— «سفرنامه رضاقلی میرزا نایب‌الایاله نوه فتحعلی شاه»، به کوشش اصغر فرمانفرمای قاجار. انتشارات دانشگاه
تهران، ۱۳۶۴؛ ج ۲، انتشارات اساطیر، ۱۳۶۱.

ارجاعات

1. PRO, FO60/54, Farman Farma to Prince Reza.
2. IO, L/PS/9/99, Ellis to Riach, Tabriz 14 June 1836.
- *3. Najaf Koolee, Vol. I, pp. 170-72.
4. PRO, FO60/54, Prince Reza to Palmerston, Bath 4 June 1836.
5. *ibid.*, Palmerston to Prince Najaf, London 9 June 1836.
6. *ibid.*, Fraser to Palmerston, London 8 June 1836.
7. *ibid.*, Foreign Office to Fraser, London 10 June 1836.
8. Kayat, p. 111.
9. Fraser, Vol. 1, pp. 128-9.
10. *ibid.*, pp. 23, 94.
11. *ibid.*, p. 236.

12. RA, Princess Victoria's Journal, Kensington Palace 13 July 1836.
13. *ibid.*, 5 August 1836.
14. Fraser, Vol. I, p. 62.
15. *ibid.*, pp. 140-1.
16. *ibid.*, p. 233.
- *17. Najaf Koolee, Vol. I, p. 272.
18. PRO, FO60/139, Memorandum by Sheil, 1848.
- *19. Najaf Koolee, Vol. I, p. 132.
- *20. *ibid.*, Vol. I, p. 6.
- *21. *ibid.*, Vol. II, p. 46.
- *22. *ibid.*, p. 33.
- *23. *ibid.*, p. 71.
- *24. *ibid.*, p. 19.
- *25. *ibid.*, pp. 34-5.
26. PRO, FO60/54, Fraser to Palmerston, London 15 June 1836.
27. *ibid.*, Prince Reza to Palmerston, London 24 June 1836.
28. *ibid.*, Prince Reza to Shah, London 23 June 1836.
29. *ibid.*, Memorandum by Fraser, London 27 June 1836.
30. *ibid.*, Fraser to Palmerston, London 11 July 1836.
31. *ibid.*, Palmerston to Prince Reza, London 22 August 1836.
32. *ibid.*, Prince Reza to Palmerston, London August 1836.
33. Fraser, Vol. II, pp. 318-19.
34. Kayat, p. 165.
35. PRO, FO60/52, Prince Reza to Palmerston, Baghdad September 1837.
36. PRO, FO60/70, Ouseley to Palmerston, Beaconsfield 19 February 1839.
37. PRO, FO60/135, Palmerston to Farrant, London 22 November 1848.
38. PRO, FO60/239, Doria to Wood, Sultaniyeh 26 July 1859.
39. Blanford, W.T., *Eastern Persia 1870-2*, London 1876, Vol. II, p. 103.

*# ارجاعات فارسی

همه موارد مشخص شده به علت مطابقت نداشتن با موارد مشابه در «سفرنامه رضاعلی میرزا...» از ترجمه انگلیسی اسعد خیاط به فارسی برگردانده شده‌اند.

فصل نهم سه مأموریت دیپلماتیک

(۲) مأموریت حسین خان آجودان باشی به لندن

منابع اصلی

منتشر نشده

PRO, FO7, FO60.

منتشر شده

British and Foreign State Papers, Vols 27-8.

Hunt, G.H., *Outram and Havelock's Persian Campaign*, London 1858.

ارجاعات

1. PRO, FO60/68, Palmerston Minute, Foreign Office 19 January 1839.
2. PRO, FO7/280, Milbanke to Palmerston, Vienna 17 February 1839.
3. *British and Foreign State Papers*, Vol. 28, Palmerston to Austrian Ambassador, London 4 April 1839.
4. PRO, FO60/69, Palmerston to Mirza Massoud, London 22 April 1839.
- *5. PRO, FO60/68, Shah to Queen Victoria, Tehran 6 April 1839.
6. *ibid.*, Palmerston Minute, Foreign Office 13 June 1839.
7. *ibid.*, Husayn Khan to Palmerston, Mivart's Hotel 21 June 1839.
8. *ibid.*, Ouseley to Palmerston, London 23 June 1839.
9. *ibid.*, Palmerston to Ouseley, London 26 June 1839.
10. *ibid.*, Memorandum transmitted to Husayn Khan, Foreign Office 11 July 1839.
11. *ibid.*, Fraser to Palmerston, London 15 July 1839.
12. *ibid.*, Record of Palmerston/Husayn Khan meeting, London 13 July 1839.

* ارجاعات فارسی

(۵) عبارت فارسی از کتاب محمود محمود، ج ۲، ص ۴۲ نقل شد.

(۳) مأموریت فرخ خان امین الملک

منابع اصلی

منتشر نشده

BO, 4th Earl of Clarendon papers.

PRO, FO60, FO78, FO248, FO539.

Royal Archives, Windsor.

منتشر شده

- British and Foreign State Papers*, Vols, 45, 47.
 English, Barbara, *John Company's Last War*, London 1971.
 Gail, Marzieh, *Persia and the Victorians*, London 1951.
 Gobineau, A. de, *Les Dépêches diplomatiques du Comte de Gobineau en Perse*, ed.
 A.D. Hytier, Paris 1959.
 Hunt, G.H., *op.cit.*
 Maxwell, Herbert, *The Hon. Sir Charles Murray, KCB. A Memoir*, London 1898.
 *Sarrabi, Hossein bin Abdullah, *Makhzan al-Vaqay'e* (A Compendium of Events),
 Tehran 1966.

* آثار فارسی

— «سفرنامه فرخ خان امین الدوله (مخزن الوقایع)»، نوشته حسین بن عبدالله سراپی، به کوشش کریم اصفهانیان و قدرت‌الله روشنی. ج ۲، انتشارات اساطیر، ۱۳۶۱.

ارجاعات

1. BO, Clarendon Papers, C.136, Clarendon to Stratford de Redcliffe, London 16 May 1856.
2. PRO, FO539/6, Murray to Sadr-i A'zam, Tehran 17 November 1855.
3. *ibid.*, Shah's rescript to Minister for Foreign Affairs, Tehran 26 November 1855.
4. *ibid.*, Murray to Clarendon, Kan 6 December 1855.
5. *ibid.*, Shah's rescript to Sadr-i A'zam, Tehran November 1855.
6. *ibid.*, Shah's rescript to Minister for Foreign Affairs, Tehran 22 November 1855.
7. *ibid.*, Murray to Clarendon, Qazvin, 15 December 1855.
8. Quoted by J.B. Kelly (see page 235), p. 465.
9. PRO, FO539/8, Clarendon to Stevens, London 22 September 1856.
10. RA, Q17/34, Cowley to Clarendon, Paris 20 February 1857.
11. Aitchison (see page 235), pp. 85-6.
12. RA, Queen Victoria's Journal, Buckingham Palace 23 March 1857.
13. PRO, FO60/221, Clarendon to Farrokh Khan, London 26 June 1857.
14. PRO, FO248/169, Clarendon to Vernon Smith, London 23 June 1857.
15. PRO, FO60/236, Farrokh Khan to Malmesbury, Paris 6 April 1858.

۴ (مأموریت میرزا جعفرخان مشیرالدوله

منابع اصلی

منتشر نشده

منتشر شده

Hairi, A.H., "European and Asian Influences on the Persian Revolution of 1906,"
Asian Affairs, Vol. 62, London 1975.

ارجاعات

1. PRO, FO60/249, Rawlinson to Russell, Tehran 14 May 1860.
2. PRO, FO60/252, Russell to Moshir ud-Dowleh, London 10 December 1860.
3. PRO, FO60/260, Moshir ud-Dowleh to Russell, London 3 January 1861.

سفرهای ناصرالدین شاه به انگلستان

فصل دهم

(۱) «آیا شاه را دیده اید؟»

منابع اصلی

منتشر نشده

BO, 4th Earl of Clarendon papers.
PRO, FO60, FO248, FO251.
Royal Archives, Windsor.
Royal Asiatic Society: Sir Henry Rawlinson papers.

منتشر شده

- Algar, Hamid, *Mirza Malkum Khan*, Berkeley 1973.
Buckle, C.E. (ed.), *The Letters of Queen Victoria*, Second Series, 2 vols, London 1926.
Farman Farmaian, H., "The Forces of Modernisation in Nineteenth Century Iran,"
Beginnings of Modernisation in the Middle East, ed. W. Polk and R.L. Chambers, Chicago 1968.
Gail, Marzieh, *Persia and the Victorians*, London 1951.
Hairi, A.M., "European and Asian Influences on the Persian Revolution of 1906,"
Asian Affairs, Vol. 62, London, June 1975.
Hare, A.J.C., *The Story of My Life*, 6 vols, London 1896.
Houseman, Laurence, *Palace Scenes*, London 1937.
Lee, Sidney, *King Edward the VII*, 2 vols, London 1925.
Loftus, A., *Diplomatic Reminiscences, 1862-79*, Second Series, 2 vols, London 1894.
*Nasir ud-Din Shah, *The Diary of H.M. The Shah of Persia*, trans. J.W. Redhouse,
London 1874 (cited as *The Shah's Diary*).
Ponsonby, Frederick, *Sidelights on Queen Victoria*, London 1930.

* آثار فارسی

— «سفرنامه ناصرالدین شاه به فرنگ»، تهران، ۱۲۹۶ هـ. ق؛ و چاپهای مکرر بعدی. ارجاعات مترجم به جدیدترین چاپ کتاب، انتشارات مشعل (اصفهان)، ۱۳۶۲ است.

ارجاعات

1. PRO, FO60/358, Hammond to Thomson, Foreign Office 19 May 1873.
2. *ibid.*, Thomson to Hammond, St. Petersburg 25 May 1873.
3. RA, HH1/90, Kanne to Biddulph, Berlin 4 June 1873.
4. RA, Q17/133, Sydney to Ponsonby, St. James's Palace 9 June 1873.
5. RA, Q17/149, Ponsonby to the Queen, Windsor Castle 15 June 1873.
- *6. *The Shah's Diary*, p. 142.
7. Ponsonby, p. 118.
8. RA, Q17/179, Prince Alfred to the Queen, Clarence House 19 June 1873.
9. RA, Q17/163-4, Ponsonby to the Queen, Windsor Castle 18 June 1873.
10. RA, Q17/169, Granville to the Queen, Carlton House Terrace 18 June 1873.
11. BO, Clarendon papers, C.69, Palmerston to Clarendon, Broadlands 8 December 1857.
12. RA, Q17/182, Unsigned memorandum, 20 June 1873.
13. Buckle, Vol. II, pp. 258-61.
14. RA, Add. U32, the Queen to the Crown Princess of Prussia, Windsor Castle 21 June 1873.
15. RA, Z27, Crown Princess of Prussia to the Queen, Potsdam 28 June 1873.
16. RA, Queen Victoria's Journal, Windsor Castle 23 June 1873.
- *17. *The Shah's Diary*, p. 168.
18. RA, Queen Victoria's Journal, Windsor Castle 2 July 1873.
19. RA, Q18/41, Princess Louise to the Queen, 26 August 1873.
- *20. *The Shah's Diary*, p. 175.
- *21. *ibid.*, p. 191.
22. RA, Q17/96, Sydney to Ponsonby, London 28 May 1873.
23. PRO, FO248/286, Granville to Sadr-i A'zam, Foreign Office 2 July 1873.
24. Private papers, Malkum Khan in reply to delegation of British Jews, Buckingham Palace 5 July 1873.
25. RA, Q18/136, Ponsonby to the Queen, Osborne 12 July 1873.
26. RA, Q18/131, Cowell to the Queen, Windsor 8 July 1873.
27. Gower, Ronald, *My Reminiscences*, 2 vols, London 1883, Vol. II, pp. 72-3.
28. Sketchley, Arthur, *Mrs. Brown on the Shah's Visit*, London 1873(?), pp. 73, 78.

29. Clayden, Arthur, *The Revolt in the Field*, London 1874, pp. 101-3.
30. *The Times*, 30 June 1873.

*ارجاعات فارسی

- (۶) «سفرنامه ناصرالدین شاه به فرنگ»، ص ۸۶.
(۱۷) همان، ص ۱۰۱.
(۲۰) همان، ص ۱۰۵.
(۲۱) همان، ص ۱۱۴.

(۲) سفر دوم، ۱۸۸۹

منابع اصلی

منتشر نشده

HH, 3rd Marquess of Salisbury papers.
IO, Lansdowne papers.
PRO, FO60, FO248.
Royal Archives, Windsor.

منتشر شده

Algar, Hamid, *op. cit.*

*Arfa, Reza, *Iran-i Diruz* (Yesterday's Iran), Tehran 1967.

Buckle, C.E. (ed.), *The Letters of Queen Victoria*, Third Series, 3 vols, London 1930.

Hare, A.J.C., *op. cit.*

Jackson, Stanley, *The Sassoons*, London 1968.

Lee, Sidney, *op. cit.*

Montrose, The Duke of, *My Ditty Box*, London 1952.

Nevill, Ralph, *Unconventional Memories*, London 1923.

Rosen, Frederick, *Oriental Memories of a German Diplomatist*, London 1930.

Rothschild, Mrs. James de, *The Rothschilds at Waddesdon Manor*, London 1979.

Waddington, M.K., *Letters of a Diplomatist's Wife, 1883-1900*, London 1910.

Wolff, H. Drummond, *Rambling Recollections*, 2 vols, London 1908.

*آثار فارسی

— «ایران دیروز»، نوشته رضا ارفع. تهران، ۱۳۴۶.

ارجاعات

1. HH, Salisbury papers, Vol. A/45, the Queen to Salisbury, Osborne 28 December 1888.
2. *ibid.*, Persia I.A/70, Wolff to Salisbury, Tehran 30 December 1888.
3. *ibid.*, Vol. A/45, The Queen to Salisbury, Osborne 31 December 1888.

4. *ibid.*, Persia I.A/70, Wolff to Salisbury, Gulhek 15 June 1888.
5. *ibid.*, Wolff to Salisbury, Tehran 26 December 1888.
6. Buckle, Third Series, Vol. I, p. 507.
- *7. Arfa, p. 255.
8. RA, GV CC 21/64, Princess Mary of Teck to Princess Augusta, White Lodge, Richmond 9 July 1889.
9. Buckle, Vol. I, p. 519.
10. *The Times*, 2 May 1896.

* ارجاعات فارسی

(۷) بازگردانده شده به فارسی.

محصلان بعدی

فصل یازدهم

منابع اصلی

منتشر نشده

CU, E.G. Browne papers.
PRO, FO60, FO248, FO416.
Royal Archives, Windsor.

دنتشر شده

- Adelson, Roger, *Mark Sykes, Portrait of an Amateur*, London 1975.
Balliol College Register.
Balyuzi, H.M., *Abdul Baha*, London 1971.
*Browne, E.G., *The Persian Revolution of 1905-1909*, Cambridge 1910.
Marcus, Nestorius K., *A Persian in Scotland*, Edinburgh 1898.
Momen, Moojan (ed.), *The Babi and Baha'i Religions, 1844-1944*, Kidlington 1981.
*Sadiq, Isa, *Yadgar-i 'Omr (Life's Memories)*, 2 vols, Tehran 1962/1967.
Stein, Leonard, *The Balfour Declaration*, London 1961.
Sykes, Christopher, *Two Studies in Virtue*, London 1953.
Weizmann, Chaim, *The Letters and Papers of Chaim Weizmann, Series A Letters*, Vol. 7, ed. L. Stein, London 1975.

* آثار فارسی یا ترجمه شده به فارسی

- «انقلاب ایران». تألیف پرفسور ادوارد براون، ترجمه احمد پژوه شیرازی. کانون معرفت، ۱۳۲۹.
— «یادگار عمر: خاطراتی از سرگذشت دکتر عیسی صدیق که از لحاظ تربیت سودمند تواند بود»، نوشته دکتر عیسی صدیق. ج. انتشارات دهخدا، ۱۳۳۸ تا ۱۳۵۶.

ارجاعات

1. PRO, FO60/118, Bell to Aberdeen, London 11 April 1845.
2. PRO, FO60/127, Bell to Addington, Manchester 1 June 1846.
3. *ibid.*, Bell to Addington, Manchester 3 June 1846.
4. RA, HH1/90.
5. Cecil Spring-Rice, *The Letters and Friendships of Sir Cecil Spring-Rice*, ed. S. Glynn, 2 vols, London 1929, Vol. I, p. 288.
6. *ibid.*
7. P.M. Sykes (see page 236), Vol. II, p. 409.
8. Kazemzadeh (see page 235), p. 673.
- *9. W. Morgan Shuster, *The Strangling of Persia*, London 1912.
10. PRO, FO416/39, Barclay to Grey, Tehran 21 March 1909.
- *11. Sadiq, Vol. I, p. 120.
- *12. *ibid.*, p. 135.

* ارجاعات فارسی

- ۹) «اختناق ایران»، نوشته مورگان شوستر، ترجمه ابوالحسن موسوی شوشتری. بمبئی، ۱۳۳۰ هـ. ق؛ چاپ جدید با مقدمه اسمعیل رائین. تهران، ۱۳۴۴.
- ۱۱) «یادگار عمر»، ج ۱، ص ۱۲۰.
- ۱۲) همان، ص ۱۳۵.

کلاهبرداری لا طاری

فصل دوازدهم

منابع اصلی

منتشر نشده

HH, 3rd Marquess of Salisbury papers.
 PRO, FO60, FO65, FO371, FO539.
 Royal Archives, Windsor.

منتشر شده

- Algar, Hamid, *Mirza Malkum Khan*, Berkeley 1973.
- *Algar, Hamid, *Religion and State in Iran 1785-1906*, Berkeley 1969.
- Blunt, W.S., *Secret History of the English Occupation of Egypt*, London 1907.
- *Browne, E.G., *The Persian Revolution of 1905-1909*, Cambridge 1910.
- *Browne, E.G., *The Press and Poetry of Modern Persia*, Cambridge 1914.
- *Farid ul-Mulk, *Khaterat-i Farid, Mirza Mahmud Ali Khan Farid ul-Mulk Hamadani*

- (Memoirs of Farid ul-Mulk), ed. M.F. Gharagozlou, Tehran 1976.
- Farman Farmaian, H., "The Forces of Modernisation in Nineteenth Century Iran," in *Beginnings of Modernisation in the Middle East*, ed. W. Polk and R.L. Chambers, Chicago 1968.
- Greaves, R.L., *Persia and the Defence of India, 1884-92*, Oxford 1959.
- Keddie, N.R., *Sayyed Jamal ad-Din "al-Afghani"*, Berkeley 1972.
- Pirzadeh, Hajji M.A., *Safar Nameh-yi Hajji Muhammad Ali Pirzadeh (Travel Diary of Hajji Muhammad Ali Pirzadeh)*, Vol. 1, ed. H. Farman Farmaian, Tehran 1964.

✽ آثار فارسی یا ترجمه شده به فارسی

- «نقش روحانیت پیشرو در جنبش مشروطیت (دین و دولت در ایران: نقش علما در دوره قاجاریه)»، تألیف پروفیسور حامد الگار، ترجمه دکتر ابوالقاسم سری. توس، ۱۳۵۴؛ ج ۲، ۱۳۵۹.
- «انقلاب ایران»، تألیف پروفیسور ادوارد براون به شرح فوق.
- «تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت»، تألیف پروفیسور ادوارد براون، ترجمه محمدلوی عباسی. ج ۲. کانون معرفت، ۱۳۳۷.
- «خطرات فرید»، نوشته میرزا محمدعلی خان فریدالملک همدانی، به کوشش مسعود فرید. زوار، ۱۳۵۱.
- «سفرنامه حاجی پیرزاده»، نوشته محمدعلی پیرزاده نائینی، به کوشش حافظ فرمانفرمانیان. ج ۲. انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۲ و ۱۳۴۳؛ در سالهای بعد در یک جلد تجدید چاپ شده است.

ارجاعات

1. Algar, *Mirza Malkum Khan*, p.18.
2. *ibid.*, p. 25.
3. Quoted in *ibid.*, p. 28.
4. Blunt, pp. 82-5.
5. PRO, FO539/21, record of conversation with Malkum Khan, 4 February 1882.
6. PRO, FO60/468, Granville to Thomson, London 11 March 1885.
7. *ibid.*, 18 March 1885.
8. *The Times*, 6 May 1892.
9. PRO, FO60/551.
10. *ibid.*
11. HH, Salisbury papers, Persia I A/70, Wolff to Salisbury, Tehran 29 November 1889.
12. PRO, FO60/504, Wolff to Salisbury, Tehran 25 November 1889.
13. *ibid.*, Wolff to Salisbury, Tehran 25 November 1889.
14. *ibid.*, Wolff to Salisbury, Tehran 3 December 1889.
15. *The Times*, 30 August 1890.
16. Bakhsh (see page 235), p. 318.

17. PRO, FO60/511, Wolff to Salisbury, Tehran 25 April 1890.
18. *ibid.*, Wolff to Salisbury, Tehran 1 April 1890.
19. HH, Salisbury papers, A/71, Lascelles to Salisbury, Tehran 15 May 1892.
20. PRO, FO60/594, Law Officers to Foreign Secretary.
21. *ibid.*, Lascelles to Sadr-i A'zam, Gulhek 6 June 1892.
22. PRO, FO60/522, Kennedy to Salisbury, Tehran 10 March 1892.
23. *The Times*, 20 March 1891.
24. *ibid.*, 15 March 1893.
25. Kazemzadeh (see page 235), p. 247.
26. Farman Farmaian, p. 137.
27. Browne, *The Press and Poetry of Modern Persia*, p. 311.
28. Bakhash, p. 25.
29. Algar, *op. cit.*, p. 184.

فصل سیزدهم   فراماسونری - سلاح سرّی انگلیسی ها؟
 منابع اصلی
 منتشر شده

- *Abdul Latif Khan, *Tufat al-Alam* (Covenant of the World), Bombay 1847.
- Algar, Hamid, "An Introduction to the History of Freemasonry in Iran," *Middle Eastern Studies*, vol. VI, London 1970.
- Farman Farmaian, H., "The Forces of Modernisation in 19th Century Iran," *Beginnings of Modernisation in the Middle East*, ed. W. Polk and R.L. Chambers, Chicago 1968.
- Fraser, J.B., *Narrative of the Residence of the Persian Princes in London in 1835 and 1836*, 2 vols, London 1838.
- Holmes, W.R., *Sketches on the Shores of the Caspian*, London 1845.
- *Najaf Koolee Meerza, *Journal of a Residence in England*, trans. A. Kayat, 2 vols, London 1839.
- *Ra'in, Ismail, *Faramushkhaneh va Faramasunari dar Iran* (The Lodge and Freemasonry in Iran), Tehran 1970.
- *Stewart, Charles (trans.), *Travels of Mirza Abu Taleb Khan in Asia, Africa and Europe*, 3 vols, London 1814 (2nd edn.).

❖ آثار فارسی یا ترجمه شده به فارسی

— «نخبة العالم» به شرح فوق.

— «سفرنامه رضاقلی میرزا نایب الایاله» به شرح فوق.

— «فراموشخانه و فراماسونری در ایران»، تألیف اسمعیل رائین، ۳ ج. تهران، ۱۳۴۹ به بعد، چند چاپ.
— «مسیر طالبی» به شرح فوق.

ارجاعات

1. Fraser, Vol. 1, pp. 231-2.
2. Holmes, p. 115.
- *3. Abdul Latif, pp. 291-2.
4. Stewart, Vol. 1, pp. 258-63.
5. Quoted by Algar, p. 278.
- *6. Najaf Koolee, pp. 123-4.
7. Fraser, pp. 232-3.
8. Algar, p. 294n.
9. Arthur Hardinge, *A Diplomatist in the East*, London 1928, pp. 77-8.

* ارجاعات فارسی

۳) «تحفة العالم»، چاپ حروفی، ص ۲۵۸. عبارت نقل شده در متن را مترجم به فارسی بازگردانده است.
۶) بازگردانده شده به فارسی.

کابوس نشان زانوبند

فصل چهاردهم

منابع اصلی

منتشر نشده

BL, Arthur Balfour papers, Add. MSS. 49727.
HH, 3rd Marquess of Salisbury papers.
PRO, FO60, FO416, FO800.
Royal Archives, Windsor.

منتشر شده

- *Hardinge, A.H., *A Diplomatist in the East*, London 1928.
Hibbert, Christopher, *Edward VII, A Portrait*, London 1976.
Lee, Sidney, *King Edward the VII*, 2 vols, London 1925.
Magnus, Philip, *King Edward the Seventh*, London 1964.
Newton, Lord, *Lord Lansdowne. A Biography*, London 1929.
Ponsonby, Frederick, *Recollections of Three Reigns*, London 1951.

* آثار ترجمه شده به فارسی

— «خاطرات سیاسی سر آرتور هاردینگ، وزیر مختار بریتانیا در دربار ایران در عهد سلطنت مظفرالدین شاه قاجار»، ترجمه دکتر جواد شیخ الاسلامی. مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۳.

ارجاعات

1. Lorimer (see page 235), I, p. 2110.
2. Quoted by E.G. Browne in *The Persian Revolution of 1905–1909*, Cambridge 1910, p. 416.
3. PRO, FO416/8, Hardinge to Lansdowne, Tehran 29 January 1902.
4. PRO, FO800/137, Hardinge to Lansdowne, 5 March 1901.
5. *ibid.*, King's Minute, Windsor Castle undated.
6. *ibid.*, Lansdowne to Hardinge, Bowood, Wilts 5 April 1901.
7. PRO, FO416/8, Hardinge to Lansdowne, Tehran 15 February 1902.
8. PRO, FO800/137, Hardinge to Lansdowne, Tehran 4 March 1902.
9. RA, W42/84, Hardinge to Lansdowne, 29 Portland Place, London 3 June 1902.
10. *ibid.*, Lansdowne to the King, Foreign Office 18 June 1902.
11. RA, Add. MSS. A15/7879, Prince Arthur to Duchess of Connaught, Clarence House, London 18 August 1902.
12. PRO, FO60/657, Hon. Secretary to Lansdowne, Dover 25 August 1902.
13. RA, Geo. V CC3/33, Prince of Wales to Princess of Wales, York House, London 18 August 1902.
14. Reginald Esher, *Journals and Letters of Reginald Viscount Esher*, ed. M.V. Brett, London 1934, Vol. I, p. 350.
15. BL, Add. MSS. 49727, Lansdowne to Balfour, Foreign Office 22 August 1902.
16. RA, Add. MSS. A15/7880, Prince Arthur to Duchess of Connaught, Clarence House, London 23 August 1902.
17. BL, Add. MSS. 49727, Lansdowne to Balfour, Foreign Office 22 August 1902.
18. *ibid.*
19. RA, Add. MSS. A15/7880, Prince Arthur to Duchess of Connaught, Clarence House, London 23 August 1902.
20. RA, W42/96, Lansdowne to the Atabeg, Foreign Office 20 August 1902.
21. RA, W42/102, Lansdowne to the King, Foreign Office 22 August 1902.
22. RA, W42/103, the King to Lansdowne, Pembroke Dock 23 August 1902.
23. RA, W42/101, Lansdowne to the King, Foreign Office 23 August 1902.
24. RA, W42/104, the King to Lansdowne, Ramsay, Isle of Man 24 August 1902.
25. RA, W42/106a, Lansdowne to Balfour, Kenmare, Co. Kerry 25 August 1902.

26. PRO, FO800/137, Lansdowne to Hardinge, Kenmare, Co. Kerry
4 September 1902.
27. RA, R23/8, Balfour to the King, House of Commons 3 November 1902.
28. RA, R23/10, Knollys to Balfour, Buckingham Palace 4 November 1902.
29. RA, X29/62, Knollys to Balfour, Buckingham Palace 3 November 1902.
30. PRO, FO800/137, Hardinge to Lansdowne, Tehran 11 November 1902.
31. *ibid.*, Lansdowne to Hardinge, Windsor Castle 18 November 1902.
32. *ibid.*, Lansdowne to Hardinge, Foreign Office 17 November 1902.
33. PRO, FO60/679, Report on Lord Downe's Mission to Tehran.
34. *ibid.*
35. PRO, FO800/138, Hardinge to Lansdowne, Tehran 3 February 1903.
36. *ibid.*, Hardinge to Lansdowne, Tehran 5 April 1903.
37. Quoted by Kenneth Rose, *King George V*, London 1983, p. 256.

بستی‌ها و تحت‌الحمایه‌ها

فصل پانزدهم

منابع اصلی

منتشر نشده

- BO, 4th Earl of Clarendon papers.
 CU, E.G. Browne papers.
 IO, Political and Secret Department papers.
 PRO, FO60, FO248, FO371, FO416, FO449, FO450, FO800.

منتشر شده

- British and Foreign State Papers*, Vols 27, 28, 47.
 *Browne, E.G., *The Persian Revolution of 1905-1909*, Cambridge 1910.
Documents of British Foreign Policy 1919-1939, 1st Series, Vol. IV, London 1952.
 Durand, E.R., *An Autumn Tour in Western Persia*, London 1902.
 Ferrier, R.W., *The History of the British Petroleum Company*, Cambridge 1982.
 Garthwaite, G.R., "The Bakhtiari Khans, the Government of Iran and the British
 1846-1915," *International Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 3, 1972.
 Garthwaite, G.R., *Khans and Shahs: The Bakhtiari in Iran*, Cambridge 1983.
 Gobineau, A. de, *Les Dépêches diplomatiques du Comte de Gobineau en Perse*, ed.
 A.D. Hytier, Paris 1959.
 Gordon, T.E., *Persia Revisited*, London 1896.
 Gordon, T.E., *A Varied Life*, London 1906.

- Graves, Philip, *The Life of Sir Percy Cox*, London 1941.
 Keddie, N.R., *Roots of Revolution*, New Haven, Conn., 1981.
 Keddie, N.R., *Iran. Religion, Politics and Society*, London 1980.
 Lambton, A.K.S., "The Case of Hajji 'Abd-al Karim," *Iran and Islam*, Edinburgh 1971.
 Lambton, A.K.S., "The Persian ulama and constitutional reform," *Le Shi'isme Imamite*, Paris 1970.
 Momen, Moojan (ed.), *The Babi and Baha'i Religions, 1844-1944*, Kidlington 1981.
 Moore, Arthur, *The Orient Express*, London 1914.
 *Sheil, Lady, *Glimpses of Life and Manners in Persia*, London 1856.
 Waterfield, Gordon, *Professional Diplomat. Sir Percy Loraine*, London 1973.

‡ آثار ترجمه شده به فارسی

- «انقلاب ایران»، تألیف پرفسور ادوارد براون به شرح فوق.
 — «خطرات لیدی شیل، همسر وزیر مختار انگلیس در اوائل سلطنت ناصرالدین شاه»، ترجمه دکتر حسین ابوترابیان، نشر نو، ۱۳۶۲.

ارجاعات

1. SA, Wolsey Haig MSS, "Reminiscences," Ch. IV, p. 3.
2. Aitchison (see page 235), Vol. XIII, Appendices, p. xxxviii.
3. *ibid.*, p. 67.
4. PRO, FO60/248, Rawlinson to Russell, Tehran 11 April 1860.
5. PRO, FO60/219, Sadr-i A'zam to Murray, Tehran 8 September 1857.
6. PRO, FO248/169, Clarendon to Murray, Foreign Office 5 February 1857.
7. *ibid.*
8. Eastwick, E.B., *Journal of a Diplomat's Three Years Residence in Persia*, London 1864, Vol. II, p. 312.
9. Scottish Record Office, Charles Murray papers GD261/11, Murray to Rawlinson, Baghdad 25 May 1857.
10. Aitchison, Vol. XIII, p. 84.
11. PRO, FO416/10, des Graz to Lansdowne, Gulhek 21 June 1902.
12. IO, L/PS/20/C.158A, Hardinge to Sheikh Khaz'al, Tehran 7 December 1902.
13. *ibid.*, Cox to Sheikh Khaz'al, Bushire 1 December 1908.
14. *ibid.*, Cox to Sheikh Khaz'al, Muhammerah 15 October 1910.
15. IO, L/PS/10/652, Marling to Grey, Tehran 17 February 1916.
16. PRO, FO371/2076, Townley to Grey, Gulhek 3 August 1914.
17. *Documents of British Foreign Policy*, p. 1141, Cox to Vusuq ud-Dowleh, Tehran, 9 August 1919.
18. *British and Foreign State Papers*, Vol. XLVII, p. 157.
19. PRO, FO60/15, Sheil to Stevens, Tehran 26 April 1850.

20. PRO, FO449/2, Sheil to Stevens, Tehran 7 September 1852.
21. PRO, FO60/177, Russell to Sheil, Foreign Office 7 February 1853.
22. BO, Clarendon papers, C.202, Clarendon to Thomson, Foreign Office 20 May 1853.
23. PRO, FO60/209, Murray to Clarendon, Baghdad 14 July 1856.
- *24. Sheil, p. 250.
25. A.C. Wratislaw, *A Consul in the East*, London 1924, p. 205.
- *26. Sheil, pp. 166-8.
27. P.M. Sykés, *The Rt. Hon. Sir Mortimer Durand*, London 1926, p. 233.
28. PRO, FO371/112, Grant Duff to Grey, Gulhek 21 June 1906.
29. *ibid.*
30. *ibid.*, Grant Duff to Grey, Gulhek 20 July 1906.
31. CU, Browne papers, Smart to Browne, Tehran September 1906. Much of this letter is quoted by Browne in *The Persian Revolution*, pp. 119-23.
32. PRO, FO371/112, Grant Duff to Grey, Gulhek 23 July 1906.
33. *ibid.*, Hardinge's minute, Foreign Office 23 July 1906.
34. *ibid.*, Grey to Grant Duff, Foreign Office 24 July 1906.
35. *ibid.*, 25 July and 2 August 1906.
36. *ibid.*, Grant Duff to Grey, Gulhek 13 August 1906.
37. PRO, FO800/70, Spring Rice to Grey, Tehran 22 June 1907.

* ارجاعات فارسی

۲۵ و ۲۶) «خاطرات لیدی شیل». ترجمه عبارات نقل شده از مترجم کتاب حاضر.

آخرین قاجارها

فصل شانزدهم

منابع اصلی

منتشر نشده

L.S. Amery diaries (in possession of the Rt. Hon. Julian Amery).
 BO, Harold Nicolson diaries.
 PRO, FO371, FO416.

منتشر شده

Bullard, Reader, *The Camels Must Go*, London 1964:
 Eshragi, F., "The Immediate Aftermath of Anglo-Soviet Occupation of Iran in August 1941," *Middle Eastern Studies*, London, July 1984.
 Fatemi, N.S., *Diplomatic History of Persia 1917-23*, New York 1952.

Harvey, Oliver, *The War Diaries of Oliver Harvey*, ed. John Harvey, London 1978.

*Massoud-Ansari, A.H., *Zendegani-yi Man (My Life)*, Tehran 1973.

✽ آثار فارسی

— «زندگانی من»، نوشته: عبدالحمین مسعود انصاری. ج. ۶، ابن سینا، ۱۳۵۲.

ارجاعات

1. PRO, FO371/3858, Cox to Curzon, Tehran 6 February 1919.
2. PRO, FO416/65, Cox to Curzon, Tehran 27 July 1919.
3. PRO, FO371/3858, Cox to Curzon, Tehran 6 February 1919.
4. *ibid.*, Curzon's Minute, 11 February 1919.
5. *ibid.*, Curzon to Cox, Foreign Office 13 February 1919.
6. PRO, FO416/65, Cox to Curzon, Tehran 20 March 1919.
7. *ibid.*, Curzon to Cox, Foreign Office 28 March 1919.
8. *ibid.*, Cox to Curzon, Tehran 1 August 1919.
9. *ibid.*, Cox to Curzon, Tehran 7 August 1919.
10. PRO, FO371/3865, Curzon's Minute, 21 October 1919.
11. IO, Curzon papers, EUR.MSS. F112/209, Crewe to Curzon, Berkeley Square 29 October 1919.
12. *The Times*, 1 November 1919.
13. *ibid.*, 3 November 1919.
14. V. Sackville-West, *Passenger to Tehran*, London 1926, pp. 140-1.
15. Harvey, p. 39.
16. Amery diary.
17. Harvey, pp. 40-1.
18. Amery diary.
19. BO, Nicolson diary.
20. Harvey, p. 42.
21. *ibid.*, p. 43.
22. BO, Nicolson diary.

فهرست نامها

- آجدان باشی ← حسین خان (نظام الدوله) ۲۶۸: آلیکس (Alix)
- آرتور، پرینس (Arthur): ۲۵۰، ۲۴۵: آن، ملکه (Queen Anne): ۲۲
- آرتور آو کانات، پرینس (Arthur): آنتورپ، بندر (Antwerp): ۲۶۶
- آیزبری، حوزه (Aylesbury): ۱۶۲ پ (of Connaught): ۳۳۹، ۳۳۵: تصویر ۱۵
- آزرن، کشتی سلطنتی بریتانیا (Osborne): ۳۴۰، ۲۶۵
- آفریکن، کشتی (Africaine): ۱۷۶: ابراهیم خان، دکتر: تصویر ۱۵
- آفاخان، میرزا (اعتماد الدوله): ۲۱۶ — ۲۲۷: ابراهیم خان، میرزا ← حاجی محمد ابراهیم
- آقانور، میناس استفانوس: ۲۷۵: ابراهیم شیرازی، میرزا: ۱۸۸ — ۱۸۹، ۲۰۹
- آکسفورد، دانشگاه: یازده، ۱۵۹، ۲۶۴، ۲۷۸: ۳۲۳
- آگوستا (Augusta): ۲۶۸: ابردین، لرد جرج گردن (نخستین ارل آو)
- آلبرت، پرینس (Albert): ۲۲۸، ۲۴۶: ۲۵۳
- آلبرت، پرینس (دومین پسر جورج ششم): ۱۶۵ — ۱۶۸، ۱۸۷، ۲۰۶، ۳۱۹ — ۳۲۲
- ۳۹۳ — ۳۹۵: تصویر ۱۸: — اولین وزیر امور خارجه: ۱۳۴ — ۱۳۶،
- ۲۷۴: اعتراضیه — به جیمز موریه: ۱۳۸ — ۱۴۰: اولین مأموریت سیاسی —
- به انگلستان: ۱۱۰ — ۱۲۷: بازدید — از اسکاتلند: ۱۳۲: دومین مأموریت سیاسی —: ۱۲۸ — ۱۳۵، ۱۵۴، ۱۶۴
- آلفرد، پرینس (P. Alfred)، دوک ادنبورگ: ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۰

- تصویر ۴
ابوشهر ← بوشهر
ابوبالبا خان اصفهانی، میرزا: ۹۶-۱۰۸،
۱۳۶-۱۳۷، ۱۶۰، ۳۲۰-۳۲۱؛
تصویر ۵
ابوالقاسم خان قراگوزلو (ناصرالملک): ۲۶۴،
۲۷۷-۲۸۲، ۲۸۰، ۳۲۵؛ حسینعلی خان
پسر: ۱۴۵
اتابک اعظم ← علی اصغر خان عین الدوله؛
عبدالمجید میرزا
احمد شاه ← قاجار، سلسله
«اختناق ایران»، کتاب (The Strangling
of Persia) ۲۸۸
اداکاک، دکتر (Dr. Sir Hugh Adcock):
۳۲۷؛ تصویر ۱۵
ادنبورگ، دانشگاه: ۲۷۴
ادواردز، آرتور (Arthur Edwards): ۴۰۷
ادوارد هفتم، در مقام پرنس ویلز: ۲۴۵-
۲۴۷، ۲۵۰-۲۵۴، ۲۶۰، ۲۶۶-۲۶۹؛
تصویر ۱۳؛ در مقام پادشاه: ۲۸۷؛ تصویر
۱۵؛ دیدار- با مظفرالدین شاه و ماجرای
نشان زانوبند: ۳۲۹-۳۴۹
ارامیه: ۲۵۶، ۲۶۸، ۲۸۳، ۲۸۴؛ کمیته
و انگلیسی ها: ۲۸۳؛ کمیته بین المللی-
۲۸۳؛ ← آقانو؛ خواجه اوانس؛ خانواده
ملکم؛ ملکم خان؛ میکائیل خان؛
صادق بیگ
ارفع الدوله ← رضا خان، میرزا
ارل آویرکلی (Earl of Berkeley): ۲۴۰ پ
ارل آو کلیولند (Earl of Cleveland): ۲۶۰
- ۲۷
ارل آواریک (Earl of Warwick): ۲۶
اسپای، (Spy) طراح: ۳۴۸
اسپرینگ رایس، سیل (Cecil Spring
-Rice): ۲۷۸-۲۷۹
اسپنسر، کنتس (Spencer): ۱۰۶
اسپیت فایر، کشتی (Spitfire): ۱۷۷
اسپیت هد (Spithead): ۲۵۳
استادارت، سرهنگ چارلز (Charles
Stoddart): ۱۳۵، ۲۰۴
استار، کشتی (Star): ۱۷
استارلینگ، کشتی (Stirling): ۱۵۵
استان هوپ، خیابان (Stanhope): ۲۱۰،
۲۱۱
استراتفورد دورد کلیف، لرد، نخستین
وایکاونت (Lord Stratford de
Redcliffe): ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳
استرتفرد هاوس (Stratford House): ۲۶۰
استرچی، مستر ادوارد (Edward
Strachey): ۶۵
استفوردشیر (Staffordshire): ۲۶۱
استو، یازک (Stowe): ۱۰۴
استو، جان (John Stow): ۲۹ پ
«استیتس من»، نشریه (Statesman):
۱۲۰
استیل، ریچارد (Richard Steel): ۴۰۷
استی نینگ، ناحیه (Steyning): ۱۹
استیوارت، سرگرد چارلز (Charles
Stewart): ۹۸، ۱۰۱ پ
استیونز، ریچارد (Richard W. Stevens):

- اسکات، رابرت (Robert Scott): ۸۱
 اسکات، س. پ. (C.P. Scott): ۲۸۳ پ
 اسکچلی، آرتور (با نام مستعار جورج رُز) (Arthur Sketchley): ۲۵۹
 اسکس (Essex): ۲۹۱
 اسلی، آلفی تئاتر (Astley): ۴۱۵
 اسمیت، ا. ل. (A.L. Smith): ۲۸۲
 اسمیت، نیکولاس هنکی ← هنکی اسمیت، نیکولاس
 اشرف، رجینالد برت، نخستین وایکاونت (Reginald Brett Esher): ۳۳۷
 اشریچ، قصر (Ashridge): ۲۷۰، ۲۶۶
 اصغرخان افشار: ۳۲۵
 اعتمادالدوله ← آقاخان
 اعطای نشان و لقب: ۴۸، ۶۲، ۷۸، ۲۳۱، ۲۶۶، ۲۸۶، ۲۸۸، ۳۴۱، ۳۴۶، ۳۴۹
 ۳۶۳؛ نشان آفتاب: ۲۵۰، ۲۵۳؛ نشان بسیاروالای امپراتوری هندوستان: ۳۶۳؛ نشان ستاره هند: ۲۴۹ پ، ۲۵۸، ۳۶۰؛ نیز ← زانوبند، نشان؛ شیر و خورشید، نشان افشار، اصغرخان ← اصغرخان افشار؛ حاجی بابا افشار (حکیمباشی) افغانستان: ۵۴، ۲۰۲-۲۰۴، ۲۱۲، ۲۳۷؛ اختلافات انگلیس و ایران بر سر: ۲۲۳-۲۲۶، ۲۲۹-۲۳۰؛ نیز ← زمان شاه افغان؛ هرات اکبر میرزا، شاهزاده (صاحب الدوله): ۳۶۶-۳۶۸، ۳۸۶؛ نیز ← حکام ثلاثه
- اکستر، شهر (Exeter): ۱۵۸
 الافغانی ← جمال الدین اسدآبادی
 الدرشات (Aldershot): ۳۹۵
 الکساندر دوم، تزار روس (Alexander II): ۲۴۱
 الگار، حامد (Hamid Algar): ۲۹۴
 الگاندرا، کشتی (Alexandra): ۳۹۳
 الگین، توماس بروس، هفتمین ارل آو (Thomas Bruce Elgin): ۶۲
 المپ، کوه (Olympus): ۲۵۹
 الیس، هنری (Henry Ellis): ۱۷۶
 الیس، چارلز (Ch. Alison): ۴۰۶
 امپایر، تماشاخانه (Empire): ۳۳۷، ۲۶۷
 امتیازنامه تنباکو ← امتیازنامه ها
 امتیازنامه ها: امتیازنامه تأسیس بانک: ۲۷۰، ۳۰۳؛ امتیازنامه تنباکو: ۳۰۵، ۲۷۰-۳۰۶
 امتیازنامه رویتز: ۲۵۶، ۲۷۰، ۲۹۶
 ۳۰۲-۳۰۳، ۳۰۶-۳۰۷؛ امتیازنامه لاطاری: ۲۷۱، ۳۰۳-۳۰۴، ۳۱۳-۳۱۶
 امیربهادر: تصویر ۱۵
 امیرکبیر ← تقی خان، میرزا
 امین الدوله ← علی خان؛ فرخ خان
 امین السلطان ← علی اصغرخان
 امین الملک ← فرخ خان
 انجمن کتب مقدسه بریتانیا و خارجه (British and Foreign Bible Society): ۳۹۵
 انجمن هواداران روسیه (Pro-Russia Society): ۲۸۳

دولت —: ۱۲۹، ۱۳۲، ۱۵۶، ۱۶۰ —
 ۱۶۱، ۱۷۱ — ۱۷۸، ۱۷۴ — ۱۷۹،
 ۱۹۱ — ۱۹۳، ۲۰۱ — ۲۰۶، ۲۰۹،
 ۲۲۲ — ۲۳۲، ۲۳۵ — ۳۲۶؛
 سفارت — در تهران: ۵۸ — ۵۹، ۱۲۴،
 ۱۷۶، ۲۱۱، ۲۱۸ — ۲۲۰، ۲۲۶؛
 تحصن در: — ۳۵۳ — ۳۵۴، ۳۵۷،
 ۳۶۹ — ۳۷۰، ۳۷۷ — ۳۸۲؛ تصویر
 ۱۵؛
 فروش کالاها — در بازار ایران: ۴۱؛
 کمک — به ایران در برابر روسیه: ۲۱۹؛
 کنسولها / کنسولگریهای —: ۶۰، ۲۰۴ —
 ۲۰۵، ۲۲۳ — ۲۵۳، ۳۵۵ — ۳۷۲ —
 ۳۷۵؛ — استرآباد: ۳۶۹؛ — اصفهان:
 ۳۶۱؛ — تبریز: ۲۲۲، ۳۶۸ — ۳۷۳،
 ۳۸۳؛ — تهران: ۲۲۲؛ — رشت:
 ۳۶۹، ۳۸۳؛ — شیراز: ۳۷۵، ۳۸۴؛
 — کرمان: ۳۸۴؛ — کرمانشاه: ۳۸۳؛
 — یزد: ۳۷۴؛ نیز — استیونز،
 ریچارد؛
 مناسبات — و ایران: ۱۲۸ — ۱۳۴، ۲۶۰ —
 ۲۶۱، ۳۴۷ — ۳۴۹؛ قطع مناسبات
 دیپلماتیک بین — و ایران: ۲۰۱ —
 ۲۰۶، ۲۱۹ — ۲۲۰، ۲۳۲، ۳۵۸؛
 هیئتهای سیاسی — در ایران: ۳۳ —
 ۶۰؛ هیئتهای سیاسی ایران در: ۱۷ —
 ۳۱، ۱۱۰ — ۱۴۰، ۱۶۱ — ۱۷۰،
 ۲۰۲ — ۲۲۰؛
 موافقت نامه ها و معاهده های —: عهدنامه
 سال ۱۸۰۱: ۸۵، ۹۲؛ — سالهای

«انقلاب ایران: ۱۹۰۵ — ۱۹۰۹»
(The Persian Revolution of 1905-
1909): ۲۸۸ پ
 انگلستان
 اختلاف و کشمکش — و ایران بر سر
 تحت الحمایه ها: ۲۰۱ — ۲۰۲، ۲۱۷ —
 ۲۱۸؛ ۲۳۰ — ۲۳۱، ۳۵۶ — ۳۶۱؛
 اشخاص تحت الحمایه —: ۲۱۱ —
 ۲۱۲، ۲۲۰، ۲۲۵ — ۲۲۶، ۳۵۳ —
 ۳۵۶؛ خانواده های اشخاص
 تحت الحمایه —: ۲۰۱، ۲۸۲، ۳۵۵ —
 ۳۶۸، ۳۷۳؛ نیز — بست و حمایت؛
 — و روسیه: تضمین مشترک — در سال
 ۱۸۳۴: ۲۵۵؛ رقابت — در ایران:
 ۲۵۲، ۲۶۲، ۳۰۵، ۳۲۸ — ۳۲۹،
 ۳۴۹؛ قرارداد ۱۹۰۷ —: ۲۶۳، ۲۸۲؛
 معاهده های —: ۱۲۸، ۲۲۶، ۳۹۸ —
 ۳۹۹؛ وحشت انگلیسی ها از تهدید
 روسیه نسبت به هند: ۱۳۴، ۱۷۱،
 ۱۹۳، ۲۰۲، ۲۴۸؛
 پرداختهای —: ۳۸۶؛ پرداخت مستمری به
 ایرانیان: ۷۲، ۹۰، ۱۲۵ — ۱۲۶،
 ۱۹۳؛ پرداخت مستمری به احمد شاه:
 ۳۸۶، ۳۸۹ — ۳۹۱؛ پرداخت به خوانین
 بختیاری: ۳۶۵؛ پرداخت به دربار
 ایران: ۴۷؛ پرداخت به دولت ایران:
 ۱۲۳ — ۱۲۵، ۱۳۲ — ۱۳۴، ۱۶۳ —
 ۱۶۷، ۲۳۳ — ۲۳۴؛
 جنگ ۱۸۵۶ — ۱۸۵۷ بین — و ایران:
 ۲۲۳ — ۲۲۴، ۳۵۷ — ۳۵۹؛

- ۱۸۰۹ — ۱۸۱۴ : ۱۱۰، ۱۲۳، ۱۲۷ — درایسبران: ۱۲۴ — ۱۲۹، ۱۳۲ — ۱۳۳، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۴۳، ۱۷۵ — ۱۷۶، ۱۹۷، ۲۰۲ — ۲۰۳، ۲۳۷؛ عهدنامه سال ۱۸۵۷ (درپاریس): ۲۲۴ — ۲۲۹، ۲۹۳ — ۲۹۴، ۳۵۱؛ موافقتنامه سال ۱۹۱۹: ۳۶۵ — ۳۶۸، ۳۸۶ — ۳۹۲، ۳۹۴، ۳۹۶؛ میانجیگری — در روابط ایران و روسیه: ۴۶
- نیروی دریایی —: ۳۳۱، ۲۵۳؛ کشتیهای —: ۱۱۲، ۱۴۵، ۱۷۵ — ۱۷۸، ۲۴۴، ۲۵۷، ۳۹۱، ۴۰۰، ۴۰۱؛ وزارت امور خارجه —: ۱۱۵، ۱۴۵ — ۱۴۸، ۱۵۱، ۱۵۵، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۸، ۲۰۶، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۴۱، ۲۵۴، ۲۶۳، ۲۷۴ — ۲۷۶، ۲۹۹، ۳۰۷، ۳۱۲ — ۳۱۴، ۳۲۹ پ، ۳۶۶، ۳۷۰، ۳۸۶ — ۳۹۳، ۳۹۶، ۴۰۲؛ عقاید و نظریات — دربارهٔ بست و تحصن: ۳۷۰ — ۳۷۲، ۳۷۴، ۳۷۹ — ۳۸۰؛ نیز — آیدن؛ گرانویل؛ گری؛ لنزداون؛ مامزبری؛ پالمستن؛ راسل؛ سالزبری؛ ولزی، ریچارد؛ هیئت نظامی —: ۵۶، ۹۶، ۱۲۴ — ۱۲۶، ۱۴۲ — ۱۴۳، ۱۷۲ — ۱۷۴، ۱۹۴، ۲۰۴، ۲۱۲؛ نیز — داریسی، جوزف؛ ویلاک، هنری و جورج؛ اوتری (Autrey): ۲۳۲ پ؛ اوزلی، سرگور (Sir Gore Ouseley): ۱۵۵، ۲۱۰، ۳۲۲ — ۳۲۵؛ در مقام سفیر کبیر
- درایسبران: ۱۲۴ — ۱۲۹، ۱۳۲ — ۱۳۳، ۱۶۴ — در مقام میهماندار میرزا ابوالحسن: ۱۱۳، ۱۳۷، ۳۲۲؛ همراه با سه شاهزاده ایرانی: ۱۸۳ — ۱۹۰، ۱۹۷ — اوستند، بندر (Ostend): ۲۴۴؛ ایتن (Eton): مدرسه —: ۱۹۰، ۲۹۷؛ میدان —: ۴۰۰؛ آیدن، آنتونی (Anthony Eden): ۳۹۸ — ۴۰۰؛ ایران؛ بریگاد قزاق —: ۲۶۳، ۲۸۳، ۳۸۶؛ روابط — و فرانسه: ۴۱، ۵۲؛ روابط — و هلند: ۴۱؛ شرکت سرمایه گذاری —: ۳۰۴ — ۳۰۷، ۳۱۴ — ۳۱۵؛ محصلین —ی در انگلستان: ۱۴۲ — ۱۶۰؛ نفوذ فرانسویان در —: ۴۲؛ نهضت مشروطیت —: ۸۱، ۳۱۶ — ۳۱۸، ۳۷۴ — ۳۷۵، ۳۸۲ — ۳۸۴، ۳۸۵؛ ایست ویک، ادوارد (E.B. Eastwick): ۳۵۷؛ ایگار، مستر (حسین پسر حاج علی اکبر) (Mr. Agar): ۲۷۱؛ ایمری، ل. س. (L.S. Amery): ۳۹۸ — ۴۰۰، ۴۰۱ پ؛ ایندیا آفیس (India Office): ۱۲۰؛ ایندیا هاوس (India House): ۱۲۰؛ اینر تمپل (Inner Temple): ۲۸۷؛ اینورکالد، قلعه (Invercauld): ۲۶۶

- برکلی، قلعه (Berkeley) : ۲۴ پ
 برکلی کاسل، (Berkeley Castle) کشتی :
 پ ۲۴
 برکلی، (Berkeley) میدان: ۱۲۹، ۱۸۰
 برکن هد، لرد (Birkenhead) : ۳۹۳
 «برگی چند از دفتر زندگی ما در کوهساران
 اسکاتلند»، کتاب (Leaves from the
 : *Journal of Our Life in the Highlands*)
 ۲۴۸
 برلینگتن گاردنز (Burlington Gardens) :
 ۳۰۴
 برن فوت، شهر (Burnfoot) : ۵۴ پ
 بروس، ویلیام (W. Bruce) : ۵۸، ۶۸
 بریتیش پترولیوم (British Petroleum) ←
 شرکت نفت انگلیس و ایران
 بریجز، سرهارفورد جونز ← جونز
 بریستول، شهر (Bristol) : ۱۵۸
 بست (تحصن) : ۳۵۳-۳۵۴، ۳۶۷-
 ۳۸۴؛ اصطکاک بین انگلیس ها و
 ایرانی ها بر سر- : ۳۵۴، ۳۶۷؛ بزرگترین
 - سال ۱۹۰۶ : ۳۷۵-۳۸۴؛ تصویر
 بکینگهم، کاخ (Buckingham) : ۱۱۶،
 ۲۱۶
 بل، دکتر چارلز (Dr. Ch. Bell) : ۱۵۲،
 ۲۷۴-۲۷۵
 بلانت، ویلفرید (Wilfrid Blunt) : ۲۹۷،
 ۳۱۱
 بلگری ویا، محله (Belgravia) : ۴۰۰
 بلنیم، پارک (Blenheim) : ۱۰۴، ۲۷۹
 بمبئی، حکمران: ۳۴-۳۵، ۳۸، ۵۱، ۶۶،
 باباخان ← قاجار، سلسله، فتحعلی شاه
 بابیه، فرقه: ۲۷۶، ۲۸۴-۲۸۵؛ نیز ←
 بهائیان
 بات، شهر (Bath) : ۱۷۸، ۱۷۹
 باترورت، مستر (Mr. Butterworth) :
 ۱۵۵
 بارکلی، سر جورج (G. Barclay) : ۴۰۶
 بارلو، سر جورج (G. Barlow) : ۸۷ تا ۹۳
 باشگاه ملی لیبرالها (National Liberal
 Club) : ۳۱۲
 بالفور، آرتور جیمز (A.J. Balfour) : ۳۴۴
 بالفور، اعلامیه: ۲۸۴، ۳۵۸
 بالمورال، قصر (Balmoral) : ۲۴۷
 بانک شاهنشاهی ایران: ۲۷۰، ۳۲۸
 بخاش، دکتر شائول: ۳۱۷
 بختیاری، خانهای: ۱۹۷، ۲۹۲، ۳۶۴-۳۶۵
 بدفورد، میدان (Bedford Square) : ۱۵۵
 بدلم، مجنون خانه (Bedlam Madhouse) :
 ۱۸۸
 برادران لینچ، شرکت (Lynch Brothers) :
 ۲۹۲
 براون، ادوارد (E.G. Browne) : ۲۸۵-
 ۲۸۸، ۳۰۲ پ، ۳۱۷، ۳۷۵ پ
 براون، جان (John Brown) : ۲۵۷
 برجس، آنتونی ← برجس، چارلز
 برجس، چارلز (Charles Burgess) :
 پ ۱۶۹

- دکن جانان ← ۱۲۷، ۸۶، ۷۸
 بمبئی، ناو (Bombay) : ۶۳
 بورس (Bursa) : ۱۹۸
 بوسنی (صربستان) (Bosnia) : ۳۸۵
 بوشمیلز، ویسکی (Bushmills) : ۲۶۸
 بوشهر: ۳۳ — ۳۹، ۲۰۱، ۳۵۸، ۳۶۲ پ،
 ۳۶۷؛ آب و هوای —: ۳۵؛ اشغال توسط
 نیروهای انگلیس: ۲۲۳، ۲۲۵ — ۲۲۶؛
 حاکم —: ۲۰۴، ۲۱۲؛ شیخ —: ۳۶ —
 ۳۹، ۶۸؛ ← خلیج فارس
 بولارد، سرریدر (Bullard) : ۴۰۰
 بولستن، رستوران (Boulestin) : ۴۰۰ پ،
 ۴۰۲
 بومونت، لیدی (Lady Beaumont) : ۲۶۰
 بهاء الله: ۲۸۴
 بهائیان: ۲۸۴ — ۲۸۶؛ بایه، فرقه
 بهبهانی، آقا محمد: ۶۲، ۶۶
 بهمن میرزا، شاهزاده (برادر محمد شاه): ۳۵۷
 بی بی سی، رادیو: ۳۱۱ پ، ۴۰۰ پ
 بی بی ← شرکت نفت انگلیس و ایران
 بیتن، سرهتری ← لیزلی بیتن
 بیچی، سرویلیام (W. Beechey) : ۱۹۹،
 ۱۳۷؛ تصویر
 بیش، مغازه (BISH's) : ۴۱۳
 بیشاپس گیت (Bishopsgate) : ۲۹ پ
 بیکر، خیابان (Baker) : ۴۲۰
 بیکن، جان (J. Bacon) : ۱۱۹، ۱۳۷
 بی لی یُل، کالج (Balliol College) : ۲۷۸،
 ۲۸۲ تا ۲۸۳
 بیوکنن، قلعه (Buchanan Castle) : ۲۶۶
 پارتسریج، جان (J. Partridge) : ۱۸۹،
 تصویر
 پارسی ها: ۲۵۶، ۲۶۷
 پاریس، کنفرانس صلح: ۳۸۶
 پاسیفیک اند آری ینت، شرکت (Pacific and
 Orient) : ۲۳۴، ۳۹۶
 «پال مال گازت» (The Pall Mall
 Gazette)، نشریه: ۳۰۹ — ۳۱۱
 پالمستن، لرد هنری (H.J.T.
 Palmerston) : ۲۱۹ — ۲۲۳، ۲۴۸؛
 جنگ انگلیس و ایران: ۲۲۲ — ۲۲۶؛
 و سه شاهزاده قاجار: ۱۷۶ — ۱۸۰، ۱۸۳ —
 ۱۸۶، ۱۹۱ — ۱۹۸؛ و مأموریت
 حسین خان آجودان باشی: ۲۰۵ — ۲۱۱،
 ۲۱۴ — ۲۱۵، ۲۲۸
 پانتومیم (Pantomime) : ۴۱۲
 «پانچ» محله (Punch) : ۲۶۱، ۲۶۹؛
 تصاویر ۱۱ و ۱۲
 پانسن بی، سرهتری (H. Ponsonby) :
 ۲۴۳، ۲۴۷، ۲۵۸
 پتسدام (Potsdam) : ۲۵۱
 پت ورت هاوس (Petworth House) ،
 بنای: ۲۴ پ
 پرسمیوال، اسپنسر (Spencer Perceval) :
 ۱۱۴؛ همسر: ۱۱۸
 «پرنده مرغزار»، رمان (The Prairie
 Bird) : ۲۱۶
 پریس، جان (J. Preece) : ۳۶۰ — ۳۶۱

- پرنس آو ویلز (Prince of Wales) : ۲۲
 پست، شهر (Pesth) : ۱۹۶
 پسر کوچولوی شاه، عنوان ملیجک در روزنامه های انگلستان (The Shah's little boy) : ۲۶۴
 پلانتا، جوزف (J. Planta) : ۱۶۸، ۱۵۵
 پلیموت (Plymouth)، شهر : ۱۵۸
 پمبروک، کالج (Pembroke) : ۲۸۹
 پمون، ناوجنگی (Pomone) : ۱۴۳، ۱۴۱
 پورتر، رابرت کر (R. Ker Porter) :
 پ ۱۶۹؛ تصویر ۷
 پورتموت، بندر (Portsmouth) : ۱۷
 پورتلند، خیابان (Portland) : ۲۷۰
 پول، قریه (Poole) : ۲۵۸
 پهلوی، سلسله : ۳۹۷، ۴۰۲؛ رضاشاه پهلوی :
 ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۷، ۳۸۴، ۳۹۶ — ۴۰۲
 محمد رضاشاه پهلوی : ۲۸۷ — ۲۸۸ پ،
 پ ۳۹۷
 پیت، مستر : ۱۰۱ پ
 پیت، ویلیام (W. Pitt) : ۳۴
 پیرزاده، حاجی محمدعلی — حاجی محمدعلی پیرزاده
 پیسلی، چارلز (Ch. Pasley) : ۷۲ — ۷۶،
 ۷۹
 تاترا اعلی حضرت (His Majesty's Theatre) : ۳۹۵
 تاد، سرگرد دارسی (Major D'Arcy Todd) : ۲۱۲
 تارانتو، بندر (Taranto) : ۳۹۱
 «تاریخ ادبی ایران»، کتاب (A Literary History of Persia) : ۲۸۸ پ، ۲۹۰
 «تاریخ ایران»، کتاب (History of Persia) : ۵۴ پ
 تالبوت، سرگرد جرالده (Gerald Talbot) :
 ۲۷۰، ۴۰۹
 تامسن، رونالد (R. Thomson) : ۲۴۰ —
 ۲۴۳
 تامسن، ویلیام تیلر — تیلر تامسن، ویلیام
 تانجور (Tanjore) : ۷۱
 تانلی، سروالتر (Walter Townley) : ۴۰۶
 تایگر، کشتی (Tiger) : ۱۵۹
 «تایمز» (The Times) روزنامه : ۱۱۴، ۲۷۹
 ۲۸۶، ۲۹۰، ۳۰۷، ۳۱۱ پ، ۳۱۳ —
 ۳۱۶، ۳۴۸، ۳۹۴؛ گزارشهای از سفرهای
 ناصرالدین شاه در : ۲۴۱، ۲۴۷، ۲۶۰،
 ۲۷۱
 «تحفة العالم»، کتاب : ۹۸، ۹۶، ۳۲۱
 ترزا — شرلی، ترزا
 ترنتام پارک، قصر (Trentham Park) :
 ۲۵۹
 ترنر، سی. ج. : تصویر ۶
 تساریتسن، شهر (Tsaritsyn) : ۲۴۰
 تقی خان، میرزا (امیرنظام، امیرکبیر) : ۳۷۰؛
 درخواست پناهندگی — از جستن شیل :
 ۳۷۱
 تقی زاده، سید حسن : ۳۸۴
 توتال برادهرست، شرکت (Tootal Major D'Arcy Todd) : ۲۱۲
 Broadhurst) : ۳۹۵

- تویلری، کاخ (Tuileries): ۲۲۴
 تهیه سلاح: ۴۳-۴۶، ۱۲۵، ۱۳۲-۱۳۴، ۱۶۲-۱۶۵
- تیبو سلطان، مهاراجه میسور (Tipu Sultan):
 ۴۸، ۵۰-۵۱، ۶۶
- تیلبری، بندر (Tilbury): ۲۶۶
 تیلر، سرهنگ رابرت (Robert Taylor):
 ۱۷۴-۱۷۵
- تیلر تامسن، ویلیام (W. Taylor Thomson):
 ۳۵۸، ب، ۴۰۵
- جان کامپنی (John Company) ←
 هندوستان، ذیل کمپانی هند شرقی
 جان ماری، مؤسسه انتشارات (John Murray):
 ۱۳۸
- «جانی پایکودان به خانه برمی گردد»،
 (Johnny Comes Marching Home)
- ترانه: ۲۶۰
 جاویت، بجامین (Benjamin Jowett): ۲۷۸
- جعفر حسینی، میرزا (مشیرالدوله): ۱۵۰
 ۱۶۰، ۲۳۸، ب، ۲۹۵، ۳۲۳: مأموریت -
 در لندن: ۲۳۱-۲۳۵
- جعفر طیب، میرزا: ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۵۹، ۱۶۲: تصویر
 جمال الدین اسدآبادی، سید: ۳۰۸، ۳۱۱-۳۱۴
- جیبول (Johnny Bull): ۴۱۲
 جنکینسن، آنتونی (Anthony Jenkinson):
 ۴۰۷
- جورج پنجم: در مقام پرنس جورج: ۲۶۶: در
 مقام پرنس ویلز: ۳۳۴-۳۴۹: تصویر
 ۱۵: در مقام پادشاه: ۳۹۷
- جورج چهارم: در مقام پرنس ویلز: ۱۱۹: در
 مقام شاهزاده نایب السلطنه: ۱۲۹، ۱۴۴
 جورج سوم، شاه: ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۱۴-۱۱۸
 جورج ششم، شاه: آلبرت: پرنس
 جوکس، دکتر اندرو (Andrew Jukes): ۸۱
 - ۸۳، ۸۷، ۹۱
- جونز، هارفورد (Harford Jones): ۵۲-
 ۵۵، ۶۲، ۷۷-۷۸، ۸۰، ۹۲-۹۳، ۱۱۱:
 بردن محصلین ایرانی به انگلستان: ۱۴۲-
 ۱۴۸: مأموریت - در ایران: ۱۰۹-۱۱۰،
 ۱۱۵-۱۱۶، ۱۲۴-۱۲۵، ۱۲۵، ۱۶۵
- جیمز، گتتی (James): ۴۰۷
 جیمز اول، شاه: ۲۲-۲۶
- «حیویش کرانیکل»، نشریه (The Jewish Chronicle):
 ۲۸۳
- چارلز اول، پادشاه انگلستان: ۲۵-۲۸
 چارلز، خیابان: ۱۲۹
 چانسرری (Chancery): ۳۱۵
 چنم، آکادمی (Chatham): ۱۵۰
 چرچیل، جورج (G. Churchill): ۲۸۰
 چرچیل، سیدنی (Sidney Churchill):
 ۲۶۶
- چرچیل، وینستن (Winston Churchill):
 ۳۹۳، ۳۹۸
 چرینگ کراس، تاتر (Charing Cross): ۲۶۱

- چسنی، سرهنگ (Chesney): ۲۲۴
- چلسی (Chelsea): ۴۱۲
- چوچین چو، نماینده (Chu Chin Chow): ۳۹۵
- ۲۹۹
- حسینعلی بگ: ۲۱
- حسینعلی میرزا ← بهاء الله
- حسینعلی میرزا، شاهزاده (فرمانفرما، پسر فتحعلی شاه): ۱۷۲-۱۷۴
- حکام ثلاثه (صارم الدوله، نصرت الدوله و وثوق الدوله) "triumvirate": ۳۸۶، ۳۹۴، ۳۹۶
- حکیم الملک (مشاور مظفرالدین شاه): تصویر ۱۵
- حکیم الممالک، میرزا علی نقی (رئیس تشریفات دربار ناصرالدین شاه): ۲۷۶-۲۷۷
- حمایت: ۳۵۴-۳۶۸؛ اقلیتها: ۲۵۶؛ درخواست - از طرف ایرانیها: ۱۷۹ تا ۱۹۸؛ نیز ← بست و اشخاص تحت الحماية انگلیس
- حمید میرزا، شاهزاده: ۴۰۰-۴۰۱؛ تصویر ۱۹
- حیدرآباد، شهر: ۵۴ پ، ۹۸ پ
- خارگ، جزیره: ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۱۱، ۲۱۵-۲۲۸، ۲۲۲، ۲۲۴
- «خاطرات»، کتاب (Memoirs): ۶۶
- «خاطرات لیدی شیل»، کتاب: ۳۷۲ پ
- خزعل، شیخ (شیخ محمده): ۳۶۱-۳۶۶
- خلیج فارس: ۴۱، ۲۲۴ پ، ۲۷۱، ۲۸۳، ۳۲۹، ۳۳۳، ۳۵۸، ۳۶۳؛ جزایر: ۵۳؛ نماینده سیاسی مقیم بریتانیا در: ۳۵-
- حاجی بابا افشار، میرزا (حکیمباشی): ۱۶۱
- ۱۶۳؛ - از محصلین اعزامی به انگلستان: ۱۴۳-۱۴۹، ۱۵۵
- حاجی خلیل خان (ملک التجار): ۷۸، ۸۵، ۹۶، ۱۱۳؛ آقا حسین، برادرزاده: - ۶۷-۷۱؛ مرگ - و عواقب آن: ۶۷-۷۱؛ مأموریت - در هند ۶۱-۶۷؛ یار مهدی علی خان: ۴۴-۵۰، ۵۲-۵۳
- حاجی سیف الدوله میرزا: ۳۵۶
- حاجی عبدالکریم: ۳۵۸
- حاجی علی اکبر و پسران، تجارتخانه: ۲۷۰-۲۷۱
- حاجی محسن خان (معین الملک): ۳۰۲
- حاجی محمد ابراهیم خان، میرزا (صدراعظم): ۴۴-۵۱، ۵۸-۵۵
- حاجی محمد تقی: تصویر ۱۷
- حاجی محمد علی پیرزاده: ۳۰۱ پ، ۳۰۲
- حسن وثوق (وثوق الدوله): ۳۶۶-۳۶۸، ۳۸۶
- ۳۸۹، ۳۹۱، ۳۹۶؛ - حکام ثلاثه
- حسین خان (آجودان باشی، نظام الدوله): ۲۰۵-۲۱۵، ۲۱۶، ۲۳۸ پ، ۳۲۴
- حسین خان، میرزا ← علا، حسین
- حسین خان، میرزا (مشیرالدوله، صدراعظم): ۲۳۸-۲۴۲، ۲۵۰، ۲۵۶-۲۵۸، ۲۹۶-

- ۳۹۶؛ نیز ← بروک؛ بوشهر؛ جزیره
 خارگ؛ کاکس؛ لوت منستی؛ مهدی
 مهدی علی خان
 دنکن، کشتی (Duncan) : ۶۴
 دورچستر هاسوس، قصر (Dorchester House) : ۳۳۷
 خواجه اوانس : ۸۱
 خواجه شهسوار : ۱۷، ۳۰؛ پسر : ۱۷، ۳۰ -
 دورد کلیف، لرد استرافورد (Lord Stratford de Redcliffe) : ۲۲۱، ۲۱۵
 ۳۱
 خیاط، اسعد یعقوب : ۱۸۱ - ۱۹۰، ۱۹۵ -
 ۱۹۷؛ توصیف - توسط شاهزاده ویکتوریا :
 دوستی صمیم، لژ فراماسونری (Sincère Amitié) : ۳۲۵
 ۱۸۵؛ - مترجم سه شاهزاده ایرانی در
 دو کار دوئل، یوزی (Buzie de Cardoel) :
 انگلستان : ۱۷۵ - ۱۷۹، ۱۸۳ پ
 ۳۰۳
 دولانگلی، جفری (Geoffrey de Langley) : ۴۰۷
 دادلی، میس مری (Mary Dudley) : ۱۵۵
 دارالفنون : ۱۶۲، ۲۳۲ پ، ۲۹۴
 داون، بندرگاه (Dover) : ۲۸، ۲۴۴
 داربی، ادوارد استانلی (Edward Stanley Derby) : ۲۹۹
 دیکسن، جوزف (J. Dickson) : ۱۲۲
 دارسی، سرهننگ جوزف (Joseph D'Arcy) : ۱۴۸ - ۱۵۱، ۱۵۸ - ۱۶۱
 «دیلی تلگراف»، روزنامه (The Daily Telegraph) : ۲۶۹
 «دیلی گرافیک»، روزنامه (Daily Graphic) : ۲۳۱، ۲۷۳
 داگلاس صاحب (Douglas) : ۷۷، ۷۸
 دیورند، سر مورتیمر (Mortimer Durand) :
 ۳۲۹ پ، ۳۶۱، ۳۷۳ - ۳۹۳
 داون، لرد (Downe) : ۳۴۶
 دیوک آیورک، ناو (Duke of York) :
 ۴۰۱ پ
 ۱۴۶؛ (Drummond)
 دی ویس، خیابان (Davies) : ۱۸۰
 دمفریس شیر، محل (Dumfriesshire) :
 ۵۴ پ
 دنکن، جانانتن (Jonathan Duncan) : ۳۵،
 ۹۷؛ - وحاجی خلیل : ۶۲ - ۷۳؛ - و
 راتین، اسماعیل : ۱۷۰ پ، ۳۱۹
 مشکلات با محمد نبی : ۸۲ - ۸۷؛ - و
 رابرتس، لرد، نخستین ارل (Roberts of Kandahar) : ۳۳۶
 مهدی علی خان : ۳۵ - ۶۲؛ - بمبئی و

- واتسلاو، سرکنسول انگلیس در تبریز
۳۷۲: (Wratislaw)
- راسل، برتراند (Bertrand Russell): ۲۹۰
راسل، لرد جان، نخستین ارل آو
(J. Russell): ۲۳۳ تا ۲۳۵
- رالینسن، سر هنری (H. Rawlinson): ۲۳۲
— ۲۳۳، ۲۴۴، ۲۶۶، ۳۵۵؛ تصویر ۱۳
- رایت، دنیس آرتور هپ ورت (Denis A.H. Wright): نه، یازده
- ردهاوس، ج. و. (J. W. Redhouse):
۲۴۱
- رر، جرج (George Rose): اسکچلی، آرثر
رزبری، ارل آو (Archibald P. Primrose)
(Rosebery): ۳۹۲ پ
- رضا، میرزا: ۱۶۱ تا ۱۶۳؛ تحصیلات — در
لندن: ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴؛ نیز — ریشاره
ژول
- رضا خان، میرزا (اربع الدوله): ۲۹۷ پ
رضا شاه — پهلوی، سلسله
- «رموزالسیاحه»، کتاب: ۱۷۴ پ، ۱۸۳ پ،
۱۸۷ پ
- رن، کریستوفر (Christopher Wren):
۴۱۴
- رنکین، سارا (Sarah Rankin): ۱۲۵
«روزنامه اقامت در انگلستان» (Journal of
a Residence in England): ۱۸۳
- روسایت، بندر (Rosyth): ۳۹۵
- روسیه
- مناسبات — با ایران: ۴۳، ۴۶، ۴۷، ۲۰۴،
۲۲۵، ۲۳۱، ۳۸۴ پ؛
- نفوذ — در ایران: ۱۳۲ — ۱۳۳، ۳۲۸ —
۳۲۹، ۳۳۲، ۳۴۳، ۳۴۹؛
وضع امتعه — در بازار ایران: ۴۱؛
وحشت ایرانیان از: ۷۵، ۸۴، ۸۵،
۲۳۷؛
نیز — انگلستان؛ معاهدات ترکمان
چای و گلستان
روچیلدها (Rothschilds): ۲۶۷
رویال سنت جورج، باشگاه گلف (Royal
St. George): ۲۷۱
- رویتز، بارون جولیس (Baron Julius
Reuter): ۲۵۶، ۳۱۷؛ نیز —
امتیازنامه ها
- ریچاردسن، کاپیتان دیوید (David
Richardson): ۹۷ — ۹۸
ریشاره، ژول (Jules Richard): ۲۳۲ پ،
۲۴۰، ۲۴۲، ۲۶۴؛ نیز — رضا، میرزا
ریشارخان — ریشاره، ژول
- زانوبند، نشان (Order of the Garter):
۲۴۸ — ۲۵۰، ۳۲۷ — ۳۴۹
- زمان شاه افغان: ۴۲ — ۴۸، ۵۶، ۶۶، ۲۰۲؛
نیز — افغانستان؛ هرات
- سائون علیا (Haute-Saône): ۲۳۲ پ
سادرلند، جیمز (J. Sutherland): ۱۴۱ —
۱۴۸
سادرلند، دوک (Sutherland): ۲۵۸ — ۲۶۰

- سارایوو، شهر (Sarajevo) : ۳۸۵
- ساری، ایالت (Surrey) : ۱۹
- سارینگاپاتام، پایتخت مسسور
(Serlingapatam) : ۵۱
- ساکس، ایالت (Success) : ۱۹، ۳۲۴
- سعدالدوله : ۳۷۴
- ساسون، سرآلبرت عبدالله (Albert)
- سکویل وست، وایتا (همسرها ولد نیکولسن)
(Vita Sackville-West) : ۳۹۷
- سلطان احمد شاه — فاجار، سلسله،
احمد شاه
- ساکس، ناو (Success) : ۱۲
- ساکسه کوبورگ (Saxe Coburg) : ۳۲۸
- سالمارالدوله، ابوالفتح میرزا (برادر محمد علی
شاه) : ۳۸۳
- سالمزبری، لرد، سومین مارکی (Robert Cecil)
- سنت بارتولومئوس، بیمارستان
(St. Bartholomew) : ۲۸۸ ب
- سالتزبری (Salisbury) : ۲۶۳، ۲۶۵، ۲۶۹، ۳۰۱،
۳۰۵؛ تصویر ۱۳
- سنت پال، کلیسای (St. Paul) : ۱۲۰
- سنت پانکراس، کلیسای (St. Pancras)
- سنت تامس، بیمارستان (St. Thomas)
- سنت جانز، کلیسای (St. John's) : ۲۸۵
- سندهرست، دانشکده افسری (Sandhurst)
- سندیکای انگلستان و آسیا (Anglo Asiatic
Syndicate) : ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹
- سندی عا : ۴۵، ۹۵
- سورات (Sura) : ۲۲۰
- سوکولوف (Sokolow) : ۲۲۰
- سوهو، محله (Soho) : ۱۵۵
- «سه برادر انگلیسی»، کتاب (The
English Brothers)
- «سه سال در دربار ایران»، کتاب : ۲۳۳ ب
- سامپسونیا (Sanpsonia) — شرنی، ندی ترا
- سانتا ماریا دلا سکالا، کلیسای (Santa
Maria della Scala) : ۳۱
- ساونت وارک، حوزه (Southwark) : ۱۶۲ ب
- سایکس، سر پرسی (Percy Sykes) : ۲۸۰،
۲۸۱ —
- سایکس، سر مارک (Mark Sykes) :
- ستاره هند، نشان (Star of India)
- «سرزمین شیرو خورشید»، کتاب (Land of
the Lion and Sun) : ۲۳۲ ب
- سرعباس عبدالبها : ۲۸۶؛ سه عباس افندی
«سرگذشت حاجی بابای اصفهانی»، کتاب
— موریه، جیمز

- سیتی، مرکز مالی لندن (City) : ۳۰۴
- سیتی تمپل، کلیسای (City Temple) : شرلی، سرآنتونی (Anthony Sherley) : ۱۹
- ۲۸۵ — ۲۱
- سیدخان ← صادق بیگ
- سیدنی، جان (J.R.T. Sydney) : ۲۴۳ — ۱۸ پ
- ۲۴۵
- «سیری در شهرهای لندن و وستمنستر»،
- کتاب، (Survey of the Cities of London and Westminster) : ۲۹ پ
- سیرین، رزمناو (Ceres) : ۳۹۱
- سیستان: ۲۶۱، ۲۵۷، ۲۰۳
- سیف الدوله ← حاجی میرزا
- سیف السلطان: تصویر ۱۵
- سیمور، سرهارس (Horace Seymour) : شیخ خزعل ← خزعل، شیخ
- ۴۰۰
- شیخ ناصرخان ← بوشهر
- شیر و خورشید، نشان: ۱۴۲ پ، ۱۶۹ پ، ۱۷۲ پ، ۲۲۴ پ
- شاهزاده های افغان: ۲۴ — ۴۸، ۵۲ — ۵۳
- شاه عباس اول: ۱۸، ۲۲، ۲۳؛ تصویر ۲
- «شاه»، ناو نیروی دریایی بریتانیا (Shah) : انگلستان: ۳۷۷ — ۳۸۲؛ شهرهای مقدس
- ۲۵۸
- شجاع السلطنه: ۱۷۳ پ
- شربورگ، بندر (Cherbourg) : ۲۵۷
- شرپنل، هنری (H. Shrapnel) : ۱۶۳ پ
- شرکت بانکداری شرق جدید (New Oriental Banking Corporation) : ۳۰۴
- شرکت سرمایه گذاری ایران (Persian Investment Corporation) : ۳۰۴ —
- ۳۱۵، ۳۱۴، ۳۰۷
- شرکت نفت انگلیس و ایران: ۲۹۲، ۳۶۱ —
- شوعی افندی (شوقی هادی ربانی): ۲۸۴
- شیر و خورشید، نشان: ۱۴۲ پ، ۱۶۹ پ، ۱۷۲ پ، ۲۲۴ پ
- شعبه، روحانیون: ۷۲، ۲۱۹، ۲۳۸، ۲۷۰، ۳۰۱، ۳۷۵ — ۳۸۲؛ تحصن — در سفارت
- انگلستان: ۳۷۷ — ۳۸۲؛ شهرهای مقدس
- شعبه: ۵۹، ۷۲ — ۷۳، ۱۷۳، ۱۹۳، ۱۹۷، ۳۹۵، ۲۳۹
- شیعیان: ۴۵، ۵۶، ۹۵
- شیل، سرهنگ جستین (Justin Sheil) : ۱۸۸ پ، ۳۵۶، ۳۵۸ پ، ۳۶۸ — ۳۷۰
- شیوخ عرب ← بوشهر و محمره
- صادق بیگ (سیدخان): ۱۶۸ — ۱۷۰؛ تصویر ۷

- صادق، میرزا: ۲۷۳-۲۷۶
- صارم الدولہ: ۳۶۷ پ؛ ← اکبر میرزا
- صالح شیرازی، میرزا: ۱۵۸-۱۶۱، ۱۶۹،
- ۱۹۰، ۳۲۲؛ تحصیلات ← در لندن:
- ۱۵۰-۱۵۵؛ مأموریت لندن۔ درسالہای
- ۱۸۲۲-۱۸۲۳؛ ۱۶۳-۱۷۰؛ نوشته های
- ← درباره انگلستان: ۱۵۸-۱۵۹
- «صدایی از لبنان»، کتاب (A Voice from
- the Lebanon) ۱۸۳
- صدیق، دکتر عیسی: ۲۸۸-۲۹۲
- صفی، شیخ: ۲۰
- صلیب بزرگ بات، نشان (G.C.B.): ۳۴۶
- صلیب بزرگ سنت مایکل و سنت جورج
- (G.C.M.G.): ۳۴۶
- صلیب بزرگ نشان بسبار والای ستارہ ہند
- (Grand Cross of the Most Exalted
- Order of the Star of India G.C
- I.E.): ۳۶۰
- صہیونیست ہا: ۲۸۲-۲۸۳ پ، ۲۸۴؛ نیز
- ← یہودیان
- طباطبائی، سید ضیاء الدین: ۳۶۶-۳۶۷
- ٹولووزان، حکیم (Dr. Tholozan): ۲۴۰،
- ۲۴۱، ۲۶۴
- ظل السلطان ← علی میرزا و سلطان مسعود
- میرزا
- عباس، شاہ ← شاہ عباس اول
- عباس افندی (عبدالباہا): ۲۸۴-۲۸۷
- عباس میرزا، شاہزادہ (برادر ناصر الدین شاہ):
- ۳۵۶
- عباس میرزا، ولیعہد: ۱۶۳-۱۶۸، ۱۶۹ پ،
- ۲۷۷؛ فرستادن جوانان ایرانی بہ انگلیس:
- ۱۴۲-۱۵۳، ۲۳۱، ۲۷۲؛ مرگ۔:
- ۱۷۱، ۲۰۳؛ نوسازی ارتش توسط۔:
- ۱۴۲، ۱۵۷؛ تصویرهای ۶ و ۷
- عبدالحسین میرزا فرمانفرما، شاہزادہ: ۲۸۲ پ
- عبد اللطیف خان شوشتری، سید: ۹۶-۱۰۰،
- ۱۰۸، ۱۱۶، ۳۲۱
- عبدالمجید میرزا، شاہزادہ (عین الدولہ): ۳۷۵
- ۳۸۱۔
- عثمانی
- امپراتوری و ترکہای۔: ۲۰-۲۶، ۶۲
- ۱۹۶، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۸۴، ۲۸۶، ۳۸۵:
- سلاطین۔: ۲۳۸، ۲۴۸-۲۵۰، ۲۵۸،
- ۳۳۰-۳۳۴، ۳۴۲؛ کمیسیون رفع
- اختلافات بین۔ و ایران: ۱۶۱
- عزیز السلطان (ملیجک): ۲۶۴
- عکا، شہر (Acre): ۲۸۵
- علاء الدین محمد: ۱
- علاء السلطنہ ← میرزا محمد علی خان
- علا، حسین (میرزا حسین خان معین الوزارہ):
- ۲۸۷-۲۸۸
- علماء ← شیعہ، روحانیون
- علی اصغر خان، میرزا (امین السلطان): ۲۶۴،

- ۲۶۹، ۳۰۵ - ۳۱۶: با مظفرالدین شاه
 در لندن: ۳۳۶ - ۳۴۱، ۳۴۶: تصویر ۱۵
 علی خان، میرزا (امین الدوله): ۳۱۶
 علی میرزا، شاهزاده (ظل السلطان): ۱۷۲
 فرمانفرمایی قاجار، اصغر: ۱۸۲ پ
 فرن، ج. و. (J.W. Farren): ۱۷۵
 فروغی، محمدعلی: ۴۰۲
 فرهاد میرزا، شاهزاده (یسرعباس میرزا
 ولیعهد): ۳۵۹، ۳۵۶، ۲۱۸
 فریزر، جسرینی (J. Baillie Fraser):
 ۱۱۸، ۱۲۱، ۱۳۸، ۱۸۰، ۳۲۰ -
 ۳۲۴: در مقام مسماندر حسین خان
 (آخوندانقاشی): ۱۱۶، ۱۱۲ - ۱۱۵ -
 در مقام مسماندار سه شاهزاده ایرانی: ۱۸۰
 - ۱۸۳، ۱۸۵، ۱۹۰ - ۱۹۳ - ۱۹۵
 فرنگ، جسر، نامبر (Th. Freminger):
 ۱۴۶ - ۱۴۱
 فرنگ مسکن، تصویر ۱۵
 فرانسوا سوریو، ۱۹۹، ۱۰۱، ۱۱۰، ۱۱۵، ۱۸۹،
 ۲۹۵، ۳۲۰ - ۳۲۵
 فرانسوا، ۱۸۷، ۲۲۴، ۲۷۲، ۲۸۸، ۳۲۵،
 ۳۵۹، ۳۶۰ - ۳۶۱: تهدید عبدالرحمان
 - ۴۰ - ۴۱، ۴۲، ۴۷، ۴۸، ۵۴، ۵۵: فعالیت‌های
 آشوب‌آمیز در ایران: ۴۸، ۴۹، ۵۲ - ۵۳،
 ۵۸ - ۵۹، ۶۲، ۱۰۹، ۱۰۶ - ۱۱۸،
 ۱۴۲: مخالفت آن‌گلس با - ۲۴ - ۲۵،
 ۱۴۲ - ۱۴۳: مخالفت با ایران: ۲۰۷
 - ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۲۱، ۲۲۲: - ۲۲۳ -
 - ۲۲۴: - ۲۲۵
 فرانسوا، امین الدوله و امین الدوله: ۳۱۶
 ۱۲۲ - ۱۲۳، ۲۲۱، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷،
 فریداند، ارشیدوک (Ferdinand): ۳۸۵
 فرمانفرما - عبدالحسن میرزا و حسین
 میرزا

- سفر سه شاهزاده - به لندن: ۱۷۱ -
 ۱۹۹، ۳۲۳، ۳۲۵؛ توصیف سه
 شاهزاده توسط شاهزاده خانم ویکتوریا:
 ۱۸۳ - ۱۸۵؛ ۲۵۱؛ شاهزاده‌ها در
 لندن: ۱۸۵ - ۱۹۰، ۱۹۴ - ۱۹۵؛
 تصویرها:
 سلسله: - ۳۵۲؛ ۳۹۶ - ۳۹۹؛
 شاهزاده حمید میرزا - حمید میرزای
 قاجار.
 فتحعلی شاه: ۴۰ - ۴۹، ۶۷ - ۷۲، -
 ۷۶، ۸۴ - ۸۷، ۹۱ - ۹۳، ۱۲۳،
 ۱۶۵، ۱۷۱؛ درگیری بر سر جانشینی
 - : ۱۷۱ - ۱۷۲؛ فرستادن سنیر و مامور
 به هندوستان و لندن: ۶۱، ۷۷ - ۷۹،
 ۹۱، ۹۹، ۱۱۲ - ۱۱۳؛ هیأت‌های اعزامی
 انگلیس به نزد: - ۱۱۲ - ۱۱۳؛
 محمدشاه: ۱۷۱ - ۱۷۶، ۱۹۲، ۱۹۷،
 ۲۰۳ - ۲۱۵؛
 محمدعلی شاه: ۲۷۹، ۳۸۰، ۳۸۳، ۳۸۵ -
 مظفرالدین شاه: ۲۷۹، ۳۱۶، ۳۲۹ -
 ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۶۱، ۳۶۶، ۳۹۲؛
 ماجرای اعطای نشان راجه پنده به -
 ۳۳۳ - ۳۴۹؛ تصاویر: ۱۵۵،
 ناصرالدین شاه: ۱۸۸ - ۱۹۸، ۲۱۴ -
 ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳،
 - : ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹،
 اسکاتلند: ۲۶۷ - ۲۷۱، ۳۰۵؛ به
 انگلستان در سال ۱۸۷۳: ۲۳۷ -
 ۲۶۲، ۲۷۶، ۲۹۳؛ تصاویر: ۱۱۰،
 در سال ۱۸۸۱: ۲۶۲ - ۲۷۱،
- ۲۹۷ پ، ۳۰۳؛ تصاویر ۱۲ و ۱۳؛ لغو
 امتیازنامه‌ها توسط: - ۲۶۲، ۲۷۰،
 ۳۰۶
 «قانون»، روزنامه: ۳۰۹ - ۳۱۲، ۳۱۶ -
 ۳۱۸
 قوام‌الملک، حبیب‌الله خان: ۳۷۵، ۳۸۴
 «فورباغه در کلاه اپرا»، آهنگ (*The Frog*)
 (*in an Opera Hat*): ۱۱۱؛
 کاتن، سردامور (*Dodmore Cotton*): ۲۸؛
 کاردونل، بوزی دو (*Buzie de Cardoel*):
 ۳۰۳ - ۳۰۴
 کارلتن هاوس (*Carlton House*): ۱۳۰؛
 کارلسباد (*Carlsbad*): ۳۲۸؛
 کاسلری، رابرت استیوارت (*Robert*)
 (*Stewart Castlereagh*): ۱۲۸، ۱۳۲ -
 ۱۳۴، ۱۴۵، ۱۵۲، ۱۶۴
 کالج بین‌المللی لندن (*London*)
 (*International College*): ۲۷۶؛
 کاکس، سر پرسی (*Percy Cox*): ۳۶۳ -
 ۳۶۶، ۳۸۶ - ۳۹۱
 کالوسی‌یم (*Colosseum*): ۱۸۸؛
 کاله، بندر (*Calais*): ۱۹۶، ۳۹۳؛
 کاناک، ادوارد (*Edward Connock*):
 ۴۰۷
 کانالی، سروان (*Conolly*): ۱۳۵؛
 کانتربری، اسقف اعظم (*Canterbury*):
 ۲۳
 کانتربری ریورس، «مجله»
 - : ۲۷۱ - ۲۷۲،

- کلايو، لُرد ادوارد (E. Clive) : ۶۶، ۷۰
کلن ویلیام، لرد (Clanwilliam) : ۲۴۷
کلوت، سرهنگ لارنس (Laurence Cloete) : ۳۰۴
کلوک، مارگرت (Margaret Cloake) : ۱۳۶
کلیفتن ویل (Cliftonville) : ۲۸۲ پ
کمبرلند، دوک (Cumberland) : ۱۱۹
کمبریج، دانشگاه: ۲۸۸ پ، ۲۸۹ — ۲۹۱، ۳۸۴
کمبریج، دوک: ۲۲۸، ۲۴۵، ۲۶۶
کمبل، سر جان: (Campbell) : ۱۷۲، ۴۰۵
کمپانی انطباعات شرق (Oriental Printing Co.) : ۳۰۸
کمدن تاون (Camden Town) : ۱۴۷
کمیته آرامنه وانگلیسی ها (Anglo-Armenian Committee) : ۲۸۳
کمیته انجمن شهر دو ور برای ترویج رعایت شئون روز خداوند (Committee of the Dover Association for Promoting the due Observance of the Lord's Day) : ۳۳۶
کمیته بین المللی آرامنه (International Armenian Committee) : ۲۸۳
کنت، دوشس (مادر ملکه ویکتوریا) (Duchess of Kent) : ۱۸۳
کنترکس ویل (Contrexéville) : ۳۲۷
کنزینگتن جنوبی، موزه (South Kensington Museum) : ۲۳۲ پ
کراوتز، جان (J. Crowther) : ۴۰۷
کرزن، جورج، نخستین مارکی (George Curzon of Kedleston) : ۲۷۸ — ۲۸۱
قرارداد ۱۹۱۹ انگلیس و ایران: ۳۶۶، ۳۸۷ — ۳۸۸؛ وملاقات
احمدشاه: ۳۸۸ — ۳۹۵
کرنتک (Carnatic) : ۷۱
کرو (Crewe) : ۲۵۳
کرو، لرد، نخستین مارکی (Crewe) : ۳۹۲ پ
کروپ، کارخانه (Krupp) : ۲۵۵
کرویدون (Croydon) : ۱۵۲
کریستال پالاس (Crystal Palace) : ۲۵۴
کریستی، مستر (Christie) : ۱۰۴
« کریسچن کامن ولت»، نشریه (The Christian Commonwealth) : ۲۸۵
کریگ، آیونا (Iona Craig) : یازده
کشیان کرملی: ۲۱
کلارندن، لرد ادوارد هاید (Edward Hyde Clarendon) : ۲۲۰، ۲۲۱ — ۲۲۱
۳۷۱، ۳۵۷، ۲۲۹

- ۳۸۲—۳۷۴: Duff) ۲۶۲
 گرانیویل، جرج لوسن — گاور (George : کنزینگٹن (Kensington) : پارک — ۱۲۰ :
 ۲۴۵ : Leveson-Gower Granville) کاخ — : ۱۸۳
 ۳۰۰، ۲۵۸—۲۵۷، ۲۴۹ — کنینگ، جورج (G. Canning) : ۱۶۴ —
 (Leveson Gower گاور لوسن گاور Granville) ۱۶۶
 ۲۰۸ : Granville) « کوارٹرلی ریویو»، مجلہ (Quarterly
 گمرودی، عبدالفتاح خان: ۲۰۹ پ Review) : ۱۳۹ پ
 ۱۳۰ : (Ch. Greville) گرویل، چارلز (Ch. Greville) : ۱۹۶ : کوبلنتس (Koblentz)
 ۲۸۳—۲۷۸ : (E. Grey) گری، سر ادوارد (E. Grey) : ۲۶۸ : کوتس، بارونس (Burdett Coutts)
 ۳۸۳—۳۸۰ کوچین، جزیرہ (Cochin) : ۱۲۷ :
 ۴۱۲ : (Joey Grimaldi) گریمالدی، جوئی (Joey Grimaldi) : ۱۷۷ : کورفو، جزیرہ (Corfu)
 ۳۰ : (R. Greenbury) گرینبری، ریچارد (R. Greenbury) : ۱۵۱، ۱۴۶ — کوک، ادوارد (E. Cooke)
 تصویر ۷ ۱۵۵
 ۱۷۸ : (Green Bank) گرین بنک، هتل (Green Bank) : ۱۵۵ : کینگ، خیابان (King Street)
 ۲۵۳ : (Greenwich) گرینیچ، رصدخانہ (Greenwich) : ۲۶ : کینگزٹن، شہر (Kingston)
 ۱۳۲، ۲۳ : (Gravesend) گرروزند، بندر (Gravesend) : ۲۳ : کینگسٹن ← کینگزٹن
 « گزارشہای دیپلماتیک کنت دوگوبینودر ۱۸۸ : کیو، باغ نباتات (Kew Gardens)
 ایزان»، کتاب
 (Les Dépêches diplomatiques du
 ۲۳۳ : Comte de Gobineau en Perse) ۱۴۲ : (Gardanne) گاردان، ژنرال (Gardanne)
 : (Gladstone) گلدستون (نخست وزیر) (Gladstone) : ۶۸ : «گازت»، روزنامہ (Gazette)
 ۳۰۲، ۲۵۵، ۲۵۲، ۲۴۴ ۱۹۶ : (Galatz) گالاتس، بندر (Galatz)
 ۲۶۶ : (Glenmuick) گلن میوئیک، قلعہ (Glenmuick) : (Gower, Ronald سادرلند (Gower, Ronald
 ۱۵۴ : (A. Galloway) گلوی، الگزنڈر (A. Galloway) : ۲۵۸ : Sutherland)
 (Comte A. de گوبینو، کنت دو (Comte A. de : ۲۶۸ : (Gatling) گتلینگ، توپ (Gatling)
 ۳۵۹، ۲۲۷ : Gobineau) (R. and S. گرارد، ر. س.، شرکت (R. and S.
 ۸۳ : (Goodwin) گودوین (Goodwin) : ۳۴۳ : Garrard)
 : (Hyde Park Coner) گوشہ ہاید پارک (Hyde Park Coner) : ۲۹۴ : (Grand Orient) گران اوریسان (Grand Orient)
 ۲۹۰ ۳۲۵
 (Frederic گولڈسمید، سرفردریک (Frederic : گرانٹ داف، ایولین (Evelyn Grant)

- لورین، سر پرسی (Percy Loraine) : ۴۰۶
 «لیرشاه» (King Lear) : ۴۱۲
 لینچ، کاپیتان هنری بلوس (H. Blossé)
 Lynch) : ۲۲۸، ۲۲۵—۲۲۴
- لیوپولد، پرینس، دوک آلبانی (Leopold) :
 ۲۵۳، ۲۵۰
 لینچ، ه. ف. ب. (H.F.B. Lynch) :
 پ ۲۸۸
- لیندلی، دکتر لنوکس (Lennox Lindley) :
 ۳۲۷ : تصویر ۱۵
 «لاپل اسمبله»، تشریح ادبی (La Belle)
 Assemblée) : ۱۲۰
- لینزی بتن، سرهنگ هنری (H. Lindesay-
 Bethune) : ۲۱۲، ۱۷۲
 لارنس، تامس (Th. Lawrence) : ۱۱۹،
 ۱۳۷
- لی یارد، هنری (H. Layard) : ۱۶۲
 لی یژ (Liège) : ۱۹۶
 لارنس دوم، کشتی (Lawrence II) :
 ۳۹۶
- لاس، سرفرانک (Frank Lascelles) :
 ۳۱۲
- لانستن، حوزه (Launceston) : ۵۴ پ
 لاوت، ت. ه. (T.H. Lovett) : ۷۵، ۷۴
 لاوت، ج. ه. (J.H. Lovett) : ۵۸
- مادام توسو، موزه (Madame Tussaud) :
 ۳۳۷، پ ۳۰۱، ۲۵۴، ۱۸۸
 لندن هال، خیابان (Leadenhall Street) :
 ۱۲۰
- مارکوس، نسطوریوس (Nestorius
 Marcus) : ۲۷۵
 مادر، جزیره (Madeira) : ۱۲۷
 لرد واردن، هتل (Lord Warden Hotel) : ۳۲۶
- مارکنگ، سر چارلز (Ch. Marling) : ۳۹۰
 ۴۰۶
 لستر، میدان (Leicester Square) : ۱۵۰
 لمبارد (Lombard) : ۳۰۸، ۲۴۳
 لمب، چارلز (Ch. Lamb) : ۱۱۷
 لنچن (پرنسس هلنا) (Lenchen) : ۲۵۰
- ماری، چارلز (Charles Augustus
 Murray) : ۲۱۸—۲۱۶، ۲۰۲—۱۹۸
 ماریین باد (Marienbad) : ۳۲۹، ۳۲۸
 لندزاون، هنری، پنجمین مارکی (Henry C.
 K. Lansdowne) : ۳۳۰—۳۴۱ : تصویر ۱۶
 لنگاستر (Lancaster) : ۳۴۳
- ماسینگبرد، جان (J. Massingberd) :
 پ ۲۴
 لوآن، کمپانی (Levant Company) : ۲۳،
 ۲۵
- ماکسیم، سر ماکسیم (Henri Maxim) :
 لوئیز، برینسی (Louise) : ۲۵۴، ۲۵۱

- ۳۳۷
 مال، خیابان (Mall) : ۳۳۶
 مالبارو ہاوس، قصر (Marlborough House) : ۳۳۶-۳۳۷، ۳۳۸
 ملک التجار ← حاجی خلیل : محمدنی
 مائزبری، جیمز ہ۔ ہریس (James H. Harris Malmesbury) : ۲۲۹-
 ۲۳۱
 مای وارت، هتل (Mivart's Hotel) :
 ۱۸۰، ۱۹۵، ۲۰۹
 مترنیخ، پرنس (Metternich) : ۲۰۷
 مجتہدین ← شیعه، روحانیوں
 مجلس (شورای ملی) : ۳۷۵، ۳۸۲، ۳۹۶
 مجمع امپراتوری بریتانیا (British Empire League) :
 ۲۸۳ : پ
 مجید السلطنہ : ۳۷۲-۳۷۳
 محمد حسن میرزا، شاہزادہ (برادر احمد شاہ) :
 ۳۹۸-۴۰۲
 محمد رضا شاہ ← پهلوی، سلسلہ
 محمد علی : ۱۶۲، تحصیلات - در لندن : ۱۵۰-
 ۱۵۵
 محمد علی خان، میرزا (علاء السلطنہ) : ۲۸۷،
 ۲۹۷، ۳۰۷، ۳۱۲-۳۱۴ : تصویر
 ۱۵
 محمد کاظم : ۱۴۳-۱۴۹، ۱۶۰
 محمدنی خان (ملک التجار) : ۹۱-۹۳،
 ۱۱۳؛ دریافت مقرری از کمپانی ہند
 شرقی : ۹۱-۹۳، ۱۲۶ : مأموریت
 ہندوستان : ۷۶-۹۳
 محمود، محمود : ۳۱۹
 محمود خان قراگوزلو : ۲۷۷، پ؛ ←
 ناصر الملک
 مخا، بندر : ۵۸
 «مخزن الوقایع»، کتاب : ۲۳۱
 مدرس، حکمران ← کلابو
 مری، ملکہ انگلستان؛ در مقام شاہزادہ خانم
 می آوتک : ۲۶۸؛ در مقام شاہزادہ خانم
 ویلز : ۳۳۹-۳۴۰
 مری لئونورا ہمسر سرہنگ شیل (Mary Leonora) :
 ۳۶۸، ۳۷۱-۳۷۳
 مسعود میرزا (ظل السلطان، پسر ناصر الدین
 شاہ) : ۳۶۰-۳۶۱، ۳۶۶
 مسقط، امام : ۴۱-۴۴، ۲۱۷
 مسکووی، کمپانی (Muscovy Company) :
 ۴۰۷ : پ
 «مسیر طالبی»، کتاب : ۱۰۱، پ
 «مسیر براون در باب مسافرت شاہ»، کتاب
 : (Mrs. Brown on the Shah's Visit)
 ۲۵۹
 مسیو جبرئیل : ۲۰۹، پ، ۲۱۲، پ
 مشاور الممالک : ۳۹۱
 مشیر الدولہ ← جعفر حسینی؛ حسین خان؛
 نصر اللہ خان
 مصدق الملک : تصویر ۱۵
 مظفر الدین شاہ ← قاجار، سلسلہ
 معاہدات : ترکمان چای (۱۸۲۸/۱۲۴۳) :
 ۲۳۳، ۳۵۴؛ فینکن شتاین (۱۸۰۷/
 ۱۲۲۲) : ۹۲، ۱۰۹، ۱۴۳؛ گلستان
 (۱۸۱۳/۱۲۲۸) : ۱۲۷، ۱۳۳؛ نیز ←
 انگلستان؛ ایران

- معین‌الوزاره ← علا، حسین
مکدانلد، سرهنگ جان (J. Macdonald) :
۱۶۷
- منسفیلد، خیابان (Mansfield) : ۱۱۳، ۱۱۴
موثق الدوله: تصویر ۱۵
موثق الملک: تصویر ۱۵
- مکلین (Maclean) : ۳۲۸-۳۳۳
مکنیل، سرجان (J. McNeil) : ۱۳۵؛
۱۳۹ پ، ۱۸۶، ۲۰۳-۲۱۵
- مور، تامس (Th. Moore) : ۱۵۹
«مورنینگ پست»، روزنامه (Morning Post) :
۱۲۱؛
مورنینگتن، لرد (Mornington) ← ولزلی،
ریچارد کالی
«مورنینگ کرانیکل»، روزنامه (Morning Chronicle) :
۱۱۶؛
موره، مستر ← ماری، چارلز
موریس، جزیره (Meurice) : ۱۲۸
موریس، هتل (Mauritius) : ۳۹۱
موریه، جیمز (James Morier) : ۱۱۰،
۱۱۷، ۱۲۹، ۱۴۹، ۱۶۴ - ۱۶۷؛
«سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» - :
۱۳۸، ۱۶۸؛ مأموریت - به لندن همراه
میرزا ابوالحسن شیرازی: ۱۱۰-۱۱۸،
۱۲۲-۱۲۶
- ملکین (Malcolm) : ۲۸۲-۲۸۴، ۳۵۸
ملکم، جیمز هاراطون (James Aratoon) :
۲۲۱، ۱۶۱، ۲۲۴، ۲۶۶، ۲۹۳ - ۳۱۸
۳۲۵ - ۳۲۶؛ انتشار روزنامه (قانون) :
توسط - : ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۶؛ درگیری -
در ماجرای امتیازنامه لاطاری: ۲۷۱، ۳۰۲
- ۳۰۵، ۳۱۳؛ عزل - : ۳۰۶، ۳۰۷
۳۱۵، ۳۱۶؛ - در سمت وزیر مختار ایران
در لندن: ۲۴۰، ۲۹۳، ۲۹۶؛ تصاویر ۱۳
و ۱۴؛ ← میکائیل خان
ملکم، سرجان: ۶۶، ۸۵، ۱۱۳، ۱۵۸، ۱۶۴،
۱۶۷؛ گرفتاری - با مأموریت محمدنبی:
۷۸، ۸۰، ۸۷، ۹۱؛ مأموریت های - به
ایران: ۵۵-۵۸، ۶۱، ۶۳، ۸۰، ۹۲،
۱۱۰؛ نقش - بعد از مرگ حاجی خلیل:
۶۶-۶۹، ۷۲-۷۶
- میرزا ابوالحسن شیرازی: ۱۱۰-۱۱۸،
۱۲۲-۱۲۶
- میرزا، لرد (Moir Hastings, Francis) :
۳۲۲؛ Rawdon)
مهدی خان، میرزا (مشیرالملک) : ۲۸۷،
۲۹۷ پ
مهدی علی خان، میرزا (بهادر جنگ) : ۳۳-
۶۰، ۶۸-۶۹، ۷۳، ۷۸، ۷۸، ۸۷، ۹۵، ۱۳۴،
۲۰۳؛ - در سمت نماینده مقیم در بوشهر:
۳۵-۳۶؛ مأموریت - در نزد فتحعلی شاه:
۴۳-۴۴، ۴۸، ۵۳، ۶۱-۶۴، ۶۶؛ مورد
غضب قرار گرفتن - : ۵۵-۵۹؛ نامه های
- به فتحعلی شاه: ۴۵؛ نیز ← دنکن،
- ملیجک ← عزیزالسلطان
منای، پل معلق (Menai) : ۲۲۹
«منچستر گاردین»، روزنامه (Manchester Guardian) :
۲۸۳ پ، ۲۹۰، ۳۱۲
منستی، سمیوئل (Samuel Manesty) : ۶۲،
۷۵-۸۰، ۸۴، ۸۸

- جانانن
 مهندس الممالک: تصویر ۱۵
 می آوتک (May of Teck) ← مری، ملکہ
 انگلستان
 میلند، دریا دارسر فردریک (Frederick Maitland)
 ۲۱۲: Maitland)
 میدلندز (Midlands): ۳۳۱
 میدن ہد، محل (Maidenhead): ۴۰۱ پ
 میرعلی نقی خان: ۳۵۷-۳۵۹
 میسور (Mysore): ۷۱
 میکائیل خان (برادر میرزا ملکم خان): ۲۴۰
 ۳۰۳-۳۰۶، ۳۱۰، ۳۱۴
 میلبنک، جان (J. Milbanke): ۲۰۶-
 ۲۰۷
 مینتو، گیلبرت الیوت، نخستین ارل آو
 (Gilbert Elliot Minto): ۱۱۸، ۱۱۰
 مینتون (Minton): ۲۶۲
 ناپلئون اول: ۴۰، ۴۸، ۸۹، ۱۲۱، ۱۲۸، ۱۴۹
 نیز ← فرانسه
 ناپلئون، نقشہ حملہ بہ ہند: ۴۰-۴۱
 نادرشاہ افشار: ۳۹
 ناصرخان، شیخ: ← بوشہر
 ناصرالدین شاہ: ← قاجار، سلسلہ
 ناصرالملک: ← ابوالحسن خان:
 محمودخان
 نالدی (Naldi): ۴۱۲
 نالیس، سرفرانسیس، نخستین وایکانت
 (Francis Knollys): ۳۴۵
 (نامہ ہائی از تبریز)، کتاب (The Reign of
 Terror at Tabriz): ۲۸۸
 نبی خان ← محمدنبی خان
 نجفقلی میرزا: ۱۷۴ پ، ۱۸۳ پ
 نشان بسیاروالای امپراتوری ہندوستان
 (the Most Eminent Order of the Indian Empire: K.C.
 I.E.): ۳۶۳
 نصراللہ خان، میرزا (مشیرالدولہ): ۳۸۰-
 ۳۸۲
 نصرت الدولہ: ۳۶۷ پ، ← فیروز میرزا
 نصرت السلطنہ: ۳۹۲
 نظام الدولہ: ← حسین خان
 نفت: ۲۹۳، ۳۶۱-۳۶۴، ۳۹۸؛ نیز ←
 شرکت نفت انگلیس و ایران
 نقدعلی بیگ: ۱۷، ۲۷-۳۱، ۱۱۰؛ تصویر ۱
 نواب، حسینقلی خان: تصویر ۱۵
 نواب، خانوادہ ← نواب ہندی
 نواب ہندی، خانوادہ: ۲۷۶
 نوڈرمیرزا ← رضاقلی میرزا
 نورنکوٹ، ج.: تصویر ۵
 نورفک، لُرد (L. Norfolk): ۳۹۷ پ
 نولز، ویلیام (W. Knowles): ۱۴۴
 نوی بی، حومہ پاریس (Neuilly): ۳۹۷
 نیکسن، آنتونی (Anthony Nixon): ۱۸
 نیکولسن، آرٹور (Arthur Nicolson): ۳۶۰
 نیکولسن، ہارولد (Harold Nicholson):
 ۴۰۰-۴۰۲؛ ہمسر: ۳۹۷
 «نیوتایمز»، روزنامہ (New Times):
 ۱۵۸ پ

- ولزلی پول (Wellesley-Poole) : ۱۸۸
 وولبیج ← وولبیج
 «ونسی فر» مجله (Vanity Fair) : ۳۴۸
 ووستر، ناو (Worcester) : ۴۰۰، ۴۰۱ پ
 وولف، استیون (Stephen Woulfe) :
 پ ۳۶۸
 وولف، جوزف (Joseph Wolff) : ۱۳۵،
 پ ۱۸۸
 وولف، سرهنری درامند (H. Drummond) :
 (Wolff) : ۱۳۵، ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۹ —
 ۳۱۰؛ اصرار — بر سفر دولتی ناصرالدین شاه
 در سال ۱۸۸۹ : ۲۶۳ — ۲۶۷، ۲۶۹ —
 ۲۷۰ — و دریافت حق کشتیرانی در رود
 کارون : ۲۶۳؛ تصویر ۱۳
 وولبیج، آکادمی نظامی و زرادخانه
 (Woolwich) : ۱۵۰ — ۱۵۴، ۱۸۹، ۲۲۹،
 ۲۵۲، ۲۵۵، ۲۵۸، ۳۳۷ — ۳۳۹
 وولبیج کامن (Woolwich Common) :
 ۱۵۸
 وویجنت، ناو (Vigilant) : ۲۲۴
 ویکتور، ناو جنگی (Victor) : ۸۰
 ویکتوریا، ملکه : در طی سفر ۱۸۷۳ : ۲۴۲ —
 ۲۵۴، ۲۵۶ — ۲۵۹؛ در طی سفر ۱۸۸۹ :
 ۲۶۳ — ۲۷۰؛ در مقام پرنسس : ۲۸۳ —
 ۱۸۴؛ تصویر ۴۸ — در مقام ملکه : ۲۰۷ —
 ۲۱۶، ۲۲۸، ۲۳۳ — ۲۳۵، ۳۱۳ — ۳۳۰،
 ۳۴۱ — ۳۴۳، ۳۴۷
 ویکتوریا و آلبرت (Victoria and Albert) :
 کنستی سلطنتی : ۳۳۷؛ موزه :
 پ ۲۳۲
- واترلو (Waterloo) : ۱۲۸
 وان دیک، سرآنتونی (Anthony Van Dyck) :
 ۲۴ : Dyck
 وایت هال (Whitehall) : ۱۲۰، ۱۳۸
 وایزمن، دکتر خیم (Chaim Weizmann) :
 ۲۸۴
 وایلدگوس، ناو (Wildgoose) : ۴۰۱ پ
 وثوق الدوله ← حسن وثوق
 وچ وود، مستر (Mr. Wedgwood) : ۱۰۴
 ووزدن، قصر (Waddesdon) : ۲۶۶
 وست اند، میدانهای (West end Squares) :
 ۴۲۰
 وست مینستر ای، کلیسای (Westminster) :
 Abbey) : ۱۲۰
 وست مینستر، محله (Westminster) : ۲۸۵
 وست مینستر، مدرسه (Westminster) :
 School) : ۲۸۷
 وستریس (Vestris) : ۴۱۲
 وکیل الدوله : تصویر ۱۵
 وکینگ، شهر (Woking) : ۲۸۵
 ولزلی، آرتور (Arthur Wellesley) : ۴۲ پ،
 ۱۸۶
 ولزلی، ریچارد کالی (Richard Colley Wellesley) :
 در مقام فرمانفرمای
 هندوستان : ۴۲ پ، ۴۴ — ۴۵، ۴۷، ۵۵ —
 ۵۸، ۶۹، ۷۱، ۷۴ — ۷۶، ۷۹، در مقام
 وزیر امور خارجه انگلستان : ۱۱۳ — ۱۱۶،
 ۱۱۸، ۱۲۲، ۱۲۶ — ۱۴۴، ۱۴۷

- ویلاک، سروان جورج (C.G. Willock) : هاروارد، دانشگاه (Harvard University) : ۱۳۰-۱۳۴، ۱۶۶
- ویلاک، سروان هنری (H. Willock) : هاروی، آلپور (Oliver Harvey) : ۳۹۸
- ۱۳۲-۱۳۴، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۳-۱۶۸، ۱۸۶ : هاشم خان، میرزا : ۲۱۷-۲۲۲، ۲۲۵، ۲۵۸
- ۱۸۶ : هالیورن، محله (Holborn) : ۲۸۵
- ویلز، دکتر (C.J. Wills) : ۲۳۲ پ هالتن، قصر (Halton) : ۲۶۶
- ویلز، ریچارد (R. Wills) : ۴۰۷ : هالز، آی. ج. : تصویر ۶
- ویلیام سن (Wilkinson) : ۱۵۴ : هانریت، پرنس (Henriette) : ۲۹۷
- ویلیام چهارم، پادشاه : ۱۷۸-۱۸۰، ۱۹۴ : هاونزلو (Hounslow) : ۱۱۳
- وین، بری سی (Bracey Vane) : ۲۶۱، ۴۱۸ : هتفیلد هاوس (Hatfield House) : ۲۶۷، ۳۳۲، ۲۶۹
- وینز، قصر (Windsor) : ۲۱۹، ۱۱۴ پ : هدایا: اهدایی انگلیسها: ۴۵، ۵۲، ۵۶-۵۷، ۸۶، ۹۰، ۲۵۸، ۳۴۶-۳۴۷، ۳۴۷-۳۴۸
- وینستن هاوس (Winston House) : ۱۹۰ : ایرانیها: ۵۴، ۶۳، ۸۶، ۱۳۱
- هدایت، مهدی قلی : ۲۸۰ پ
- هارت، کشتی (Hart) : ۳۰ : هرات: ۴۲-۴۸، ۵۲-۵۳، ۲۱۰-۲۱۱
- هارتفوردبریج (Hartfordbridge) : ۱۱۳ : ۲۲۹-۲۳۱، ۲۳۳-۲۳۵، اختلافات و جنگ انگلیس و ایران برسر: ۱۳۶-۱۳۷، ۱۹۷، ۲۰۱-۲۰۶، ۲۱۵-۲۱۶، ۲۱۹-۲۲۶ ← افغانستان: زمان شاه
- هاردینگ، سرآرتور (Arthur Hardinge) : ۳۲۴-۳۲۵، ۳۲۸، ۳۶۲؛ کوشش- برای مسافرت مظفرالدین شاه و مسئله اعطای نشان زانوبند: ۳۲۹-۳۳۴، ۳۴۱، ۳۴۴-۳۴۹
- هاردینگ، سرچارلز (Charles Hardinge) : ۳۸۰-۳۸۲ : هرن هاوس، مدرسه (Herne House School) : ۲۸۲ پ
- هاردینگ، سرلشکر آرتور (Arthur Hardinge) : ۲۴۵ : هرو، مدرسه (Harrow School) : ۲۸۲
- هزاره، ایل : ۲۲۹ : هلنا، پرینس ← لنچن
- هلند پارک، خیابان (Holland Park) : ۲۹۳ : هلندیان، نفوذ در ایران: ۴۲
- همپتن کورت، کاخ (Hampton Court) : ۲۳ : همپشیر، ایالت (Hampshire) : ۲۵۸
- لو، کالج (Harlow College) : ۲۹۱

- همند، ادموند (Edmund Hammond) : ۹۳—۹۸، ۲۸۳، ۳۵۸؛
 ۲۴۱
 هندوستان
- اولین رابطه ایران با—: ۳۳—۳۶، ۳۹—
 ۴۴؛ حکومت—: ۱۲۴، ۱۴۷؛ استقبال
 و پذیرایی— از هیئتهای سیاسی ایران:
 ۶۳—۶۵، ۶۵، ۸۰—۸۵، ۱۱۵، ۱۱۹
 —: ۱۲۴، ۱۲۷—۱۸۶، ۱۸۷؛
 دفاع—: ۵۴—۵۵، ۱۱۵، ۱۳۲؛ تصویر
 ۱۱۱
 شرکت تلگراف— و اروپا: ۲۵۷ پ؛
 تحصیل در شعبه های—: ۳۵۳، ۳۶۷،
 ۳۷۳—۳۷۵، ۳۸۴؛
 عبور تلگراف لندن به— از خاک ایران:
 ۲۳۷؛
 فرمانفرمای—: ۵۴—۵۷، ۶۴—۶۸، ۸۲،
 ۸۴، ۸۷—۹۳، ۱۶۵—۱۶۶،
 ۲۳۲ پ؛
 کالج هند شرقی (در هلی بلی بری انگلستان):
 ۹۵—۹۷، ۱۴۷، ۱۸۸، ۲۰۹؛
 کشتیهای—: ۱۷، ۲۳، ۲۴ پ، ۲۸، ۶۳—
 —: ۶۵، ۷۲، ۸۱، ۱۵۴، ۱۵۹؛
 کمپانی هند شرقی: ۵۴، ۶۲، ۷۵، ۷۶،
- ۹۳—۹۸، ۲۸۳، ۳۵۸؛
 — در معرض تهدید روسیه: ۱۳۲—۱۳۵،
 ۱۷۲، ۱۹۳—۱۹۴، ۲۰۳، ۲۴۸؛
 — در معرض تهدید زمان شاه: ۴۰—۴۳،
 ۴۷؛
 — در معرض تهدید فرانسه: ۴۰، ۴۷، ۱۲۸،
 هنکی اسمیت، نیکولاس (Nicholas
 Hanky Smith): ۳۵—۴۱، ۸۷، ۹۱
 هولمز، ویلیام (W. Holmes): ۳۲۰؛
 هیپودروم، تماشاخانه (Hippodrome):
 ۳۳۷
 هیز، هنری (Henry Hase): ۴۱۲؛
 هیکی، ویلیام (W. Hickey): ۶۶؛
 هیگ، وولزی (Sir Wolseley Haig): ۳۵۱؛
- «یک سال در میان ایرانیان»، کتاب
 : (A Year Amongst the Persians)
 پ ۲۸۸
 یمین الدوله، اسب ناصرالدین شاه: ۲۵۲
 یورک (York): ۱۱۹، ۳۴۳
 یونیورسیتی کالج، مدرسه (University
 College School): ۲۸۷؛

نشر نومنتشر کرده است:

- آرزوهای بزرگ
چارلز دیکنز
ترجمه ابراهیم یونسی
- امپراتوری گسسته (زوال یک امپراتوری)
(طغیان ملتها در شوروی)
هلن کارر دانکوس
ترجمه غلامعلی سیار
- آزادی در نیمه شب (داستان استقلال هند)
لاری کالینز - دومینیک لاپیر
ترجمه پروانه ستاری
- انسان
آنتونی بارنت
ترجمه محمدرضا باطنی — ماه طلعت نفرآبادی
- ادب مقاومت
دکتر غالی شگری
ترجمه دکتر محمد حسین روحانی
- بایبیت
سینکلر لوئیس
ترجمه فضل الله نیک آئین
- از آرژانتین تا یونان
(دانستیهای مردمی ۲)
بررسی وضع ملتهای جهان
لنی زیگل، دیوید والچینسکی، ایروینگ والاس
ترجمه و اقتباس امید بهروزی
- بادآورده
(فیلمنامه)
حمید لبخنده
- بدوراز مردم شوریده
تامس هاردی
ترجمه سیروان آزاد
- اسرار مکعب روییک
سیاوش شهشانی

برنامه ریزی اقتصادی

ویراسته ل. یا. بری

ترجمه سید حسن منصور

تاریخ سوسیالیسم ها

رنه سدیو (نایب رئیس فرهنگستان تاریخ فرانسه)

ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی

بلندیهای بادگیر (وادرینگ هایتز)

(عشق هرگز نمی میرد)

امیلی برونته

ترجمه علی اصغر بهرام بیگی

تاریخ فشرده ریاضیات

درک ج. استرویک

ترجمه غلامرضا برادران خسرو شاهی

حشمت الله کامرانی

بوی درخت گویاو

گابریل گارسیا مارکز — پلینیو مندوزا

ترجمه لیلی گلستان — صفیه روحی

تاریخنامه طبری (۳ جلد)

گردانیده منسوب به بلعمی

بخش چاپ نشده

به کوشش محمد روشن

پل چهارم

(فیلمنامه)

حمید لبخنده

تس دوربرویل

تامس هاردی

ترجمه سیروان آزاد

تاریخ جنگ سرد (۲ جلد)

آندره فونتن

ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی

ثریا در اغما

اسماعیل فصیح

جود گمنام

تامس هاردی

ترجمه سیروان آزاد

تاریخ روابط خارجی ایران (۱۳۲۴—۱۳۵۷)

عبدالرضا هوشنگ مهدوی

چینیها (دو سال زندگی در چین)

جان فریزر

ترجمه پرویز ایرانخواه

تاریخ زبان فارسی (۳ جلد)

تألیف دکتر پرویز ناتل خانلری

خاطرات لیدی شیل

لیدی شیل

ترجمه حسین ابوترابیان

راهنمای اسکی

پروفسور فرانس هوپیشتر

ترجمه و تألیف محسن محسنین

خانواده من و بقیه حیوانات

جرالد دارل

ترجمه گلگی امامی

زمستان ۶۲

اسماعیل فصیح

زمین سوخته

احمد محمود

داثود جینگ

لائودزو

ترجمه بهزاد برکت — هرمز ریاحی

سپیده دم در ایران

شولتسه هولتوس

(جاسوس آلمان در ایران در جنگ دوم جهانی

ترجمه مهرداد اهری

داستان جاوید

اسماعیل فصیح

سفرنامه فیگوئروا

دن گارسیا د سیلوا فیگوئروا

(سفیر اسپانیا در دربار شاه عباس اول)

ترجمه غلامرضا سمعی

داستان یک شهر

احمد محمود

دل کور (روایتی دیگر)

اسماعیل فصیح

سگهای جنگ

فردریک فورسایت

ترجمه محمود بهفروزی

راسپوتین

آر. جی. مینی

ترجمه اردشیر روشنگر

سیمای دوزن

شرحی بر خسرو و شیرین و لیلی و مجنون

سعیدی سیرجانی

راه دل (۲۰۰ دستور غذای تازه)

حشمت یوسفی

شترها باید بروند

کالبه شکافی چهار انقلاب

خاطرات سر ریدریولارد و سر کلارمونت اسکراین

کرین برینتون

ترجمه حسین ابوتراییان

ترجمه محسن ثلاثی

شرح غزلهای حافظ (۴ جلد)

کتاب آبی (۸ جلد)

دکتر حسینعلی هروی

(گزارشهای محرمانه وزارت خارجه انگلیس)

به کوشش احمد بشیری

شهود

فلانری اوکانر

کتاب الاصنام

ترجمه آذر عالی پور

(تاریخ پرستش عرب قبل از اسلام)

هشام کلبی

طبقات (۹ جلد)

ترجمه محمد رضا جلالی نائینی

محمد بن سعد کاتب واقدی

(در گذشته ۲۳۰ هـ.ق.)

کتابنمای ایران

ترجمه دکتر محمود مهدوی دامغانی

مجموعه مقالات

به کوشش چنگیز بیهلوان

عملیات چکمه

(اسرار دخالت انگلستان در

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲)

گاو خونی

سی. ام. وودهاوس

جعفر مدرس صادقی

ترجمه فرحناز شکوری

به کوشش و با مقدمه احمد بشیری

ماندن در وضعیت آخر

امی هریس و توماس آ. هریس

غولهای غلات

ترجمه اسماعیل فصیح

دن مورگان

محمد (ص) در توراة و انجیل

ترجمه امیر حسین جهانگللو

پروفسور عبدالاحد داود

قطره اشکی در اقیانوس (۲ جلد)

(اسقف سابق، بنیامین کلدانی)

مانس اشپربر

ترجمه فضل الله نیک آئین

ترجمه روشنگر داریوش

مردم و دیدنیهای ایران

کارلا سرنا

ترجمه غلامرضا سمیعی

نخستین انسان و نخستین شهریار

در تاریخ افسانه‌ای ایران (۲ جلد)

آرتور کریستن سن

ترجمه احمد تفضلی — ژاله آموزگار

مرزبان نامه

تحریر سعدالدین وراوینی

به تصحیح و تحشیه محمد روشن

نود و نه رمان برجسته معاصر

آنتونی برجس

ترجمه صفدرتقی زاده

مرشد و مارگریتا

میخائیل بولگاکف

ترجمه عباس میلانی

نهادهای روابط بین الملل

کلود آلبر کلییار

ترجمه هدایت الله فلسفی

مرگ در جنگل

اثر شروود آندرسن

(و ۲۵ داستان از نویسندگان دیگر)

انتخاب و ترجمه صفدرتقی زاده —

محمد علی صفریان

وضعیت آخر (بحثی در تحلیل رفتار متقابل)

تامس آ. هریس

ترجمه اسماعیل فصیح

همه می میرند

سیمون دوبوار

یادگار نامه فخرایی

تقدیم شده به استاد ابراهیم فخرایی

مجموعه ۳۱ مقاله تحقیقی

به انضمام زندگینامه استاد

به کوشش رضا رضازاده لنگرودی

موج سوم

الوین تافلر

ترجمه شهیندخت خوارزمی

نامها و نکته‌ها (دانستیهای مردمی)

(مجموعه فهرستهای عجیب و غریب و

ظریف و لطیف، علمی و فنی و...)

ترجمه و تألیف: دینا بایندر — سیف غفاری

یک بستر و دورویا

(تاریخ تنش‌زدایی ۱۹۸۱-۱۹۶۲)

آندره فونتن سردبیر سیاسی «لوموند»

ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی